

**Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»**

**Актуальні проблеми напрямків
психологічної роботи в закладах
вищої освіти**

**Матеріали
Всеукраїнського круглого столу
м. Дніпро, 16 червня 2021 року**

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАПРЯМКІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

16 червня 2021 року

**Дніпро
2021**

УДК 759.9:378 (477)

А 48

*Ухвалено до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 11 від 24 червня 2021 р.)*

Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Актуальні проблеми напрямків психологічної роботи в закладах вищої освіти» (16 червня 2021 року, Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»): збірник доповідей та тез. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2021. 112 с.

(в авторській редакції)

Вміщено матеріали Всеукраїнського круглого столу, в якому взяли участь керівники психологічних служб, професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти, психологи, студентська молодь таких міст України, як: Дніпро, Кам'янське, Київ, Мелітополь, Миколаїв, Полтава, Суми, Тернопіль, Хмельницький, Чернівці представники керівних установ Дніпропетровської області, Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України та ГО «Асоціація психологів вищої школи України» та інші. Тематика статей охоплює актуальні питання роботи психологічної служби в закладах вищої освіти тощо.

Матеріали форуму можуть бути використані у практичній діяльності фахівців вказаних напрямів діяльності та у навчальному і виховному процесах закладів вищої освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Кириченко Олег Вікторович – доктор юридичних наук, доцент, ректор Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Алфьорова Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, проректор з навчальної та наукової роботи Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Пріснякова Людмила Макарівна – завідувач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», кандидат психологічних наук, доцент

Корсунська Вікторія Валентинівна – старший викладач факультету права та психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», практичний психолог

(Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»)

© Автори, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	7
Гарець Н. О. Проблеми адаптації здобувачів першого курсу до умов навчання в ЗВО	7
Корсунська В. В. Аналіз саморефлексії першокурсника в освітньому процесі	10
Косенко І. В., Бойчук О. С. Психологічні особливості адаптації до навчального процесу першокурсників університету в умовах пандемії	15
Милокост О. В. Збереження соціальної ідентичності в студентській спільноті за умов змішаної форми навчання	20
Охотник Я. С. Вплив дистанційного навчання на якість освіти	23
Плаксієнко І. Л., Овсієнко Ю. І. Психологічні аспекти організації навчального процесу з використанням дистанційних освітніх технологій	27
Поліщук Д. О. Про актуальність впливу рекламних образів на психіку людини та залежність створення реклами від типів темпераменту	31
Тішкіна Н. М. Психологічні аспекти дистанційного вивчення дисциплін біологічного напрямку	35
Шевченко С. В. Оптимізація процесу адаптації здобувачів до освітньої діяльності в нових умовах сьогодення	38
ПОРУШЕННЯ ІЄРАРХІЇ В СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ – ЗДОБУВАЧ»	44
Єхалова Л. В. Віртуальні антропоніми в сучасній освіті	44
Спіріна І. Д., Коваленко Т. Ю., Фаузі Є. С. Використання кросвордів як актуальної форм розвиваючого навчання в освітньому процесі	50
Спіріна І. Д., Коваленко Т. Ю., Фаузі Є. С. Реалізація компетентнісного підходу при викладанні дисципліни «Медична психологія» з використанням рольових ігор	55
ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	60
Байдик В. В. Післядипломна освіта для психологів: нові формати навчання і взаємодії	60
Кальченко А. А. Проблема ранньої діагностики обдарованості в сучасній психології	64
Колісник Л. О. Особливості попиту молоді на послуги практичного психолога	68
Лазаренко В. І. Психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців під час навчання в університеті	70
Матвійчук Т. В. Напрямки роботи психологічної роботи ХКТЕІ в умовах дистанційного навчання	78
Надвинична Т. Л. Діяльність психологічної служби університету в	

умовах дистанційного навчання	81
Непрель Г. О. Вплив блогів на психологічне благополуччя юнаків	84
Плаксієнко І. Л. Розвиток мережі психологічної служби вищої школи та проблемні питання в організації її діяльності	88
Поночков Д. О. Дослідження мотивів вступу на психологічний факультет	91
Приснякова Л. М. Проблеми образования в Україні	96
Сахарова К. О. Досвід роботи психологічних служб в закладах вищої освіти м. Дніпро	99
Складановська М. Г. Особливості роботи психологічної служби у технічних ЗВО	105
ПРАКТИЧНИЙ БЛОК	109
Бойчук О. С., Косенко І. В. Психологічні особливості адаптації до навчального процесу першокурсників університету в умовах пандемії	109
Колісник Л. О. Особливості попиту молоді на послуги практичного психолога	109
Москальова А. С. Специфіка діяльності Центру психологічного консультування «ДІАЛОГ» в умовах післядипломної освіти	109
Опанасенко Л. А. Профорієнтаційна діяльність психологічної служби ЗВО: засади системної діяльності	109
Поліщук О. Ю. Вплив крос-форматних форм навчання на особистісний та професійний розвиток студентів (досвід проведення психологічного інтенсиву медико-психологічного центру Буковинського державного медичного університету)	109
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	110

ПЕРЕДМОВА

Шановні учасники та читачі!

У сучасному суспільстві все більш популярним стає відвідування психолога. Доступність послуг поступово зростає. Цьому сприяють соціально-економічні кризи, нестабільний стан на Сході країни, реформи в освітній галузі та в сфері охорони здоров'я. На сьогодні світові події щодо розповсюдження невідомої вірусної хвороби COVID-19 та модифікації сприяли не лише загибелі великої кількості населення планети Земля, а й привели до нестабільного стану в світі та вплинули на психічне здоров'я людини.

Якщо людина відчуває психічний розлад, труднощі з регулюванням емоцій, хронічний стрес, психічні кризи, варто звернутися за допомогою кваліфікованого спеціаліста – психолога психологічної служби. В ході консультування психолог діагностує ваш стан використовуючи різні методи – ставить питання, просить заповнити анкети або психологічні тести. Після проведення початкового етапу психологічної допомоги спеціаліст проінформує вас про існуючі проблеми та запропонує форму надання допомоги з урахуванням вашої ситуації та потреби. Це може бути психологічна підтримка, кризове втручання чи психотерапія. В разі необхідності психолог направить вас до лікарів – психіатру, ендокринолога, невропатолога. В деяких випадках доцільно поєднувати медичну та психологічну допомогу. Завдання психолога – супроводжувати вас в проблемній ситуації та шукати шляхи її вирішення спільно с вами.

Таку роботу проводять кваліфіковані спеціалісти психологічних служб майже 30 років після отримання незалежності України. За цей час відбулося багато змін в її структурі, внесено пропозиції до законодавчої бази та розроблено Положення про психологічну службу в системі освіти України. Свою діяльність психологічна служба спрямовує на створення умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони

здоров'я, наданні психологічної, соціальної та педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу. Гарним прикладам психологічної служби є робота практичних психологів та соціальних педагогів в дошкільних та загальноосвітніх закладах.

Ми маємо надію, що структура психологічних служб закладів вищої освіти Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Львівської, Миколаївської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької та інших регіонів, завдяки спільній діяльності з Громадською організацією «Асоціація психологів вищої школи України» та Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи НАПН України, отримає певне та гідне місце в Україні.

І сьогодні ми пропонуємо вам результати роботи не тільки працівників психологічних служб, але й науково-педагогічних працівників та всіх небайдужих у формуванні фізично здорової та психологічно стійкої особистості.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Гарець Надія Олексіївна,
старший викладач кафедри психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»*

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ЗВО

Умови сучасного світу висувають необхідність підготовки професійного, кваліфікованого, компетентного фахівця, здатного до саморозвитку та ефективного виконання професійних завдань на рівні світових стандартів. Важливим етапом професійного становлення та розвитку є вступ та адаптація у навчальному закладі – саме у цей час здобувач набуває професійного досвіду, але, разом з тим, стикається з необхідністю адаптації до нових умов навчання, в тому числі й у дистанційному форматі. Попри наявність ряду досліджень з особливостей та умов адаптації здобувачів перших курсів, недостатньо розглянутими є чинники, що порушують адаптацію та, як наслідок, негативно впливають на психологічний стан здобувача. Здебільшого роботи дослідників зосереджені на фактичному початку навчання, але, на нашу думку, не слід оминати увагою також і період перед вступом, а саме психологічні особливості, настанови, уявлення про майбутню професію та цінності абітурієнта.

Таким чином, ми пропонуємо виділяти період перед вступом як ще один важливий етап адаптації.

Мета статті: розглянути особливості та проблеми адаптації здобувачів першого курсу до навчання у ЗВО.

Виклад основного матеріалу. З огляду на проблеми, з якими стикаються сучасні здобувачі ЗВО, проблема адаптації залишається далекою до вирішення. Поняття адаптації досить складне, але її можна розглядати як процес пристосування до нових умов, входження до нового соціального

середовища, засвоєння його норм та вироблення відповідної моделі поведінки.

Говорячи про особливості адаптації здобувачів до ЗВО, В. П. Кондрашова пропонує виділяти три фази адаптації, а саме:

1. Початкова: адаптація як психічна реакція організму на нові умови, в яких опиняється індивід. За часовими межами вона охоплює період в перші 4-5 місяців.

2. Фаза перебудови: відбувається перебудова динамічного стереотипу та психічних процесів. Закінчується фаза приблизно на 6-7 місяць навчання.

3. Стійка адаптація: в кінці першого року навчання. За даними автора, цю стадію досягають 65% здобувачів.

Разом з тим, адаптація не є автоматичним процесом; просування на наступні курси навчання обов'язково буде пов'язано із ростом адаптації та не обумовлює її [2, с. 111–113].

Розглядаючи критерії адаптації, зупинимося, слід за В. Стрельцовою, на визначенні таких груп критеріїв: соціально-психологічна адаптація (відображає емоційні стани студентів, взаємини в академічній групі, морально-психологічну атмосферу); професійна адаптація (мотив вибору професії, рівень підготовленості до виконання професійних завдань, опановування знаннями та навичками); суспільна адаптація (адаптація здобувачів до вищого навчального закладу як соціального інституту, розуміння ними ролі суспільної діяльності, ставлення до громадського життя, рівень соціальної активності та її мотиви) [5].

Проблема саме професійної адаптації, на нашу думку, є недооціненою. Велика кількість студентів, особливо з-поміж тих, хто вступає до психологічного факультету керуються мотивацією самопізнання або поверхневими уявленнями щодо особливостей професії психолога, необхідних компетенцій та професійних стандартів. Стикаючись із розбіжністю своїх очікувань з особливостями навчання здобувачі першого курсу переживають фрустрацію, що може призводити до втрати або

викривлення мотивації навчання, бачення та розуміння професійного шляху та, як наслідок, дезадаптації.

Схожу думку пропонує Н. М. Мирончук, яка зазначає важливість мотивів вибору професій. У тому випадку, коли мотиви є хибними, виникає гальмування професійного зростання, нерозуміння перспектив професійного шляху, розгубленість та емоційна нестабільність [4, с. 85].

Дослідники звертають увагу на важливість перехідного періоду від статусу школяра до статусу здобувача. У контексті формально-пізнавально-інформаційної форми адаптації саме визначається маргінальний характер такого становища, що впливово змінює строки адаптації та успішність навчання. До інших форм можна віднести соціально-психологічну адаптацію як інтеграцію зі студентським оточенням та дидактичну як таку, що включає до себе пристосування до нових форм та методів навчання [3].

За висновками М. М. Дідух, заходи щодо запобігання дезадаптації здобувачів коректно розпочинати із жовтня. В перший же місяць навчання, на думку дослідника, здобувач ще не усвідомлює зміни, що відбулися, та стикаються з ними вперше лише на сесії. З огляду на адаптаційні проблеми, що виділяє автор, а саме: нереалістичні очікування, невизначеність планів, мотивації та стратегії навчання – вирішення саме цих проблем є актуальними на кожному етапі професійного самовизначення, що може формуватися ще на етапі вибору ЗВО [1, с. 66].

Висновки. Отже, з огляду на розглянуті підходи щодо особливостей, умов та проблем адаптації здобувачів до умов навчання у ЗВО можна сформулювати наступні висновки:

- адаптація не є механічним процесом. Вона потребує спрямованих зусиль по створенню умов, що сприятимуть адаптації;
- заходи з адаптації здобувачів доцільно розпочинати з другого місяця навчання;

- на процес та результат адаптації значною мірою впливають мотиви вибору професії здобувачів та характер очікувань від навчання, а саме, їх реалістичність;

- важливо з перших місяців навчання (або навіть раніше) формувати в здобувачів адекватне уявлення щодо обраної професії.

Список використаних джерел:

1. Дідух М. М. Проблеми й основні напрями адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. *Ūridična psihologiâ*. 2019. № 2 (25). С. 61–69.
2. Кондрашова В. П. Некоторые психологические показатели адаптации студентов-первокурсников к условиям обучения в ВУЗе. *Вопросы вузовской педагогики, психологии и дидактики*. Воронеж. 1972. С.111–133.
3. Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти : Навч. Посіб. Київ : Либідь, 2001. 128 с.
4. Мирончук Н. М. Особливості адаптації студентів вищих навчальних закладів до змінених умов життєдіяльності / Н. М. Мирончук *Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Ін-т інновац. технол. і змісту освіти МОН України*. Київ, 2013. Вип. 79. С. 82–85.
5. Стрельцова В. Ю. Соціальна адаптація студентів інституту культури і мистецтв до умов відкритого культурно-освітнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2009. 22 с.

Корсунська Вікторія Валентинівна,
*старший викладач факультету права та психології ВНПЗ
«Дніпропетровський гуманітарний університет»*

АНАЛІЗ САМОРЕФЛЕКСІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Процес соціалізації особистості в нових умовах завжди залишається актуальним. В науковій літературі можна знайти різне визначення «соціалізації», але більша її частина належить до впливу суспільства на групу людей та інших людей один на одного. Саме загальний вплив мотивує людину брати участь у суспільному житті, вчить її дотримуватися вимог та правил, вчить її розуміти культуру, підтримувати та вести соціальний образ

життя та обирати соціальну роль. Це динамічний процес, який формує звички, надає професійну кваліфікацію та технічні навички, необхідні для даного періоду розвитку суспільства та здійснюється протягом життя.

Відповідно до концепції розвитку особистості Е. Еріксона під час становлення особистості відбувається перетворення внутрішнього світу, зміна у стосунках з оточенням. І будь-які зміни мають ознаки розвитку індивіда, які характерні для певного етапу розвитку особистості починаючи з періоду немовляти та закінчуючи стадією похилого віку. На думку Е. Еріксона особистість в процесі становлення переживає певні кризові ситуації у взаємостосунках з оточенням, коли їй необхідно здійснити вибір між двома альтернативними можливостями. Це стадія підліткового та юнацького віку (11-20 років), де в особистості спостерігається бурхливе фізичне зростання, відбуваються гормональні зміни, виникає занепокоєння у сприйнятті інших та зацікавленість в думці оточення про неї, виникає потреба у професійному визначенні. Спілкування є провідною діяльністю.

В сучасному суспільстві виховання та освіта в загальноосвітньому закладі мають значення в процесі соціалізації. Саме школа є одним з основних закладів, де існують певні культурні цінності спільноти для соціалізації та освіти молодого покоління. Соціальна роль учня пов'язана з виконанням різних видів діяльності, які потребують співпраці в межах соціальних контактів на період навчання. Окрім родинних стосунків, школа виконує роль основної соціальної групи, яка пристосовує молоде покоління до суспільного життя. З часом важливість соціальної групи зростає. Тому перехід навчання від школи до вишів має певні особливості для учня.

Що ж відбувається? Зміни. Змінюється соціальна роль особистості з учня на студента, його статус перетворюється з випускника школи на першокурсника виші. Змінюються умови, режим навчання та збільшується навантаження, з'являються нові контакти як серед однолітків, так й серед колективу закладу вищої освіти. Викладацький контингент змінюється від вчителя до науково-педагогічного працівника. Змінюється саме середовище

та місце навчання. На передній план виходять інші вимоги та правила. Крім того, на сьогодні період адаптації до нових умов має певні ознаки, які мають обмеження в комунікації внаслідок пандемії COVID-19 та освітній процес відбувається в формі дистанційного навчання зовсім з іншими вимогами.

Все це спонукає науковців продовжити вивчати питання соціалізації під впливом зовнішніх подразників. Але цікавим залишається питання зрозуміти як себе почуває особистість в нових умовах, що відбувається в поведінці, власному стані та діях, як відбувається процес самопізнання, самоаналізу нового досвіду та який впливають суспільні події на особистість.

Тому виникла необхідність зупинитися не тільки на отриманні зворотного зв'язку щодо нових умов життя особистості, а й в проведенні самоаналізу питань, що виникають в неї, здійсненні саморефлексії освітнього процесу. Важливо було зрозуміти наскільки зовнішні фактори впливають на свідомість кожного учасника освітнього процесу.

Для роботи ми створили анкету для першокурсників з метою виявлення ступеня адаптації до нових умов. В анонімному опитуванні взяли участь студенти першого курсу Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», які навчаються за різними спеціальностями (053 «Психологія», 081 «Право», 242 «Туризм» та 241 «Готельно-ресторанна справа»). Опитування здійснювалося за допомогою анкети, створеної в Google формі для зручності та швидкості отримання відповідей в умовах дистанційного навчання.

У ході дослідження встановлено, що в опитуванні взяло участь 77 студентів, з них чоловічої статі – 17 (22,1%), жіночої – 60 (77,9%). Місцевість, де проживали чи проживають студенти: село – 14 (18,2%), селище міського типу – 13 (16,9%), місто – 50 (64,9%).

Студентам запропоновано визначити рівень отриманих знань в школі та надати оцінку своїй підготовленості до навчання в університеті: високий – 2 (2,6%), середній – 67 (87%), низький – 8 (10,4%). Потребу у додатковій підготовці до вступу опитувані задовольняли за допомогою репетитора – 17

(22,7%). Не зверталися за додатковою допомогою спеціалістів – 55 (71,3%). Маємо припущення, що причини були різні: впевненість у своїй підготовці, неспроможність здійснювати додаткову оплату іншим спеціалістам тощо. Ми не ставили перед собою за мету виявлення причин відмови від додаткових послуг, тому й не наголошували на виявленні соціального статусу за матеріальним становищем.

Інші питання стосувалися, наприклад, задоволення потреби у приналежності опитуваного до соціальної групи та престижність навчання в університеті: більшості опитуваних відповіла позитивно – 69 (89,6%), надали відповідь «ні» – 8 (10,4%). Тобто, можна сказати, що студенти потребують бути членом престижної спільноти.

Цікаво було встановити мотиви вступу до університету. Було запропоновано відповісти на питання та оцінити значущість обраної професійної діяльності. За результатами встановлено, що більшість опитуваних обрали свою професію з метою отримання можливості самостійно працювати – 37 (48,05%). Ми припускаємо, що студенти мають бажання отримати певну професію для отримання автономності, звільнитися від так званої опіки дорослого, дозволить самостійно розпоряджатися своїми доходами. Для 35 студентів (45,45%) важливим було доведення своєї спроможності перед вчителями школи. Тобто, є припущення, що студенти були недостатньо оцінені вчителями. Лише 5 студентів (6,49%) навчаються для того, щоб отримати гідний соціальний статус, тобто належати до певної соціальної групи. Крім того, більшість опитуваних 45 (58,4 %) розуміють специфіку своєї майбутньої професії, зовсім не уявляють специфіку – 32 опитуваних (41,6%). Такі показники говорять, що більшість опитуваних має уяву про майбутню професійну діяльність.

Що стосується уміння справлятися з навчальним навантаженням, то результати мають такі показники: легко справляються із навантаженням 6 опитуваних (7,8%), не вистачає знань – 12 опитуваних (15,6%), важко справлятися з завданням, у зв'язку з великим обсягом навантаження – 8

опитуваних (10,4%), складно навчатися, бо нерівномірний розклад навчання – 3 опитуваних (3,9%), не справляються – 2 (2,6%), труднощі виникають в наслідок лінощів – 46 опитуваних (59,7%). Тобто, можна припустити, що нові умови навчання мають вплив на звичку долати труднощі та не справлятися з навантаженням в наслідок невміння обирати пріоритет.

Студентам пропонувалося здійснити вибір щодо обов'язкового відвідування занять. За результатами встановлено, що 100% відвідували б заняття 18 опитуваних (23,4%), більше ніж 50% занять відвідували б 32 опитуваних (41,6%), 50% занять відвідувало б 22 опитуваних (28,6%), менше ніж 50% занять відвідували – 5 опитуваних (6,5%). Такі показники говорять про ступінь готовності студентів та відповідальне ставлення до навчального процесу.

Опитуваним пропонувалося обрати причини, які викликали труднощі та які були переваги під час дистанційного навчання. Отже, труднощі виникали з не сприйняттям навчання в онлайн форматі (23,4%), велике навантаження (20,8%), відсутність «живого спілкування» (19,5%), відсутність Інтернету (14,3%), технічні проблеми – відсутність ноутбуку (13%). Лише 9,1% опитуваних не мали труднощів.

В чому ж полягали переваги дистанційного навчання з точки зору студентів: зручність та безпечність – 32,5%, економія часу – 24,7%, економія коштів – 7,8%, доступність – 5,2%, мобільність – 3,9%. Лише для 26% опитуваних дистанційна форма навчання переваг немає.

Важливим елементом соціалізації є створення безпечних умов навчання. Ми запропонували пригадати студентам, яка була атмосфера в студентській групі в момент першої зустрічі групи та подальшої освітньої діяльності. Майже 36,4% опитуваних зазначили, що в групі існують дружні стосунки, 23,4% визнали стосунки доброзичливими, 22,1% опитуваних зазначили, що в групі є взаєморозуміння, 11,7% відчули підтримку та бажання у співпраці, 3,9% відчули байдужість та 2,6% опитуваних відчули неузгодженість в діях групи.

Обов'язковим компонентом соціалізації є спілкування, а для даної категорії опитуваних таких вид діяльності є провідним. Отже, 51,9% опитуваних визнали відносини «викладач – студент» нормальними, 28,6% – доброзичливими, теплими та дружніми, 15,6% – офіційними. Лише 3,9% опитуваних зазначили відносини в такому форматі як негативними. Визнали відносини «студент – студент» доброзичливими – 41 опитуваний (53,2%), нормальними – 35 опитуваних (45,5%), негативними – 1 (1,3%).

Отже, в даній роботі ми спробували розглянути спроможність студентів проаналізувати свої власні здібності та досягнення, висловлювати свою думку на ситуацію, зовнішню дійсність, процеси взаємодії в колективі під час дистанційної форми навчання.

Список використаних джерел:

6. Дідух М. М. Проблеми й основні напрями адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. *Ūridična psihologîâ*. 2019. № 2 (25). С. 61–69.
7. Фурдуй С. Б. Соціальна-адаптація студентів-першокурсників до умов навчання у закладах вищої освіти. URL: http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/832/1/1_%D0%A4%D1%83%D1%80%D0%B4%D1%83%D0%B9_%D0%A1_NEW_YORK_02082019.pdf

Косенко Ірина В'ячеславівна,
*студентка 4 курсу ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

Бойчук Олена Сергіївна,
*науковий керівник: старший викладач кафедри педагогіки та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПЕРШОКУРСНИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Психологічна адаптація – це багаторівневе і різнопланове явище, що зачіпає та індивідуальні особливості людини (психіку), і всі сторони буття

(соціальне середовище безпосередньої життєдіяльності), і різні види діяльності у які особистість безпосередньо включена. В процесі адаптації відбувається гармонізація взаємодій особистості та середовища [4, с. 2].

Соціально-психологічна адаптація – це процес набуття певного соціально-психологічного статусу, опановування тими чи іншими соціально-психологічними рольовими функціями. У міру її здійснення підвищується адаптованість особистості [2, с. 246]. Під адаптацією студентів вважається подолання труднощів входження в нове соціальне середовище, встановлення внутрішньогрупових відносин, пристосування до нових форм навчання. Це процес приведення їх соціальних і особистісних характеристик у відповідність, в стан динамічної рівноваги з новими умовами середовища ЗВО як зовнішнього фактора стосовно студентів [1, с. 224].

Пандемія COVID-19 глибоко зачепила всі рівні вищої освіти у світі, сильно вплинувши на психологічний стан студентів і на можливості ефективної адаптації [3]. Особливої уваги потребує група студентів, яка щойно розпочала навчання в університетах чи коледжах.

Метою емпіричного дослідження було дослідити стан адаптації студентів першого курсу та визначити чи існує взаємозв'язок особливих умов навчання під час пандемії та рівня адаптації, психологічних особливостей студентів-першокурсників. Були застосовані психодіагностичні методики: «Діагностика соціально-психологічної адаптації» К. Роджерса і Р. Даймонд, «Адаптивні стратегії поведінки» Н. Мельникової, методика суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела і М. Фергюсона, методика для визначення психологічного клімату групи Л. Лутошкіна.

Вибірка складала 94 студенти першого курсу. Серед них 40% – студенти спеціальності «Психологія» та 60% – «Фінанси».

Аби дослідити особливості адаптації та загалом життєдіяльності студентів-першокурсників під час пандемії нами була розроблена анкета «Навчання першокурсників в умовах пандемії», у якій висвітлили 11 основних аспектів життєдіяльності першокурсників під час пандемії:

організація навчального процесу, емоційний стан, здоров'я, результативність навчання, мотивація навчання, комунікація з викладачами та одногрупниками, усвідомлення зміни соціальної ролі, відсутність страхів та побоювань, незвичні зміни у режимі та розпорядку, фінанси, відчуття ізолюваності. Отримані дані представлені на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Результати дослідження за авторською анкетною «Навчання першокурсників в умовах пандемії»

Порівнюючи результати за кожним блоком, можемо зауважити, що найбільше труднощів студенти переживають у блоці самопочуття – «Здоров'я», де у 14% опитаних є найбільше труднощів та у блоці «Незвичні зміни у режимі та розпорядку», де у 13% студентів виявлено значні труднощі.

Студенти першого курсі не мають труднощів з організацією навчального процесу, усвідомленням зміни соціальної ролі, емоційним станом, комунікацією з викладачами та одногрупниками та у них відсутні побоювання та страхи – ці блоки мають найвищі показники, що вказують на відсутність труднощів.

Підрахувавши середнє арифметичне ми отримали значення, яке було якісно проінтерпретовано, як складності життєдіяльності студентів першого курсу, що спричинені пандемією. Отримано наступні результати: незначні

труднощі у 52%, середніх труднощів у 47%, значні труднощі у 1% опитаних студентів.

Застосування анкети у нашому дослідженні дозволило висвітлити сторони впливу пандемії на життєдіяльність першокурсників. Ми змогли дізнатися про те, які аспекти є найскладнішими для студентів першого курсу, а на які аспекти пандемія впливає незначним чином. Загалом, більшість студентів змогли пристосуватися до впливу пандемії та не зазнають значних труднощів, що спричинені пандемією.

Результати за шкалою «Інтегральний показник адаптації» у методиці «Соціально-психологічна адаптація» вказують, що у більшості студентів показник адаптації високий – 54% та середній – 45%, у 1% студентів низький показник адаптації. Ці данні дозволяють зауважити, що процес адаптації для більшості студентів є вдалим та проходить результативно.

Окрім інтегрального показника адаптації, було отримано інтегральні показники особистісних особливостей респондентів, що представлені на рисунку 1.2.

Інтегральні показники особистісних особливостей

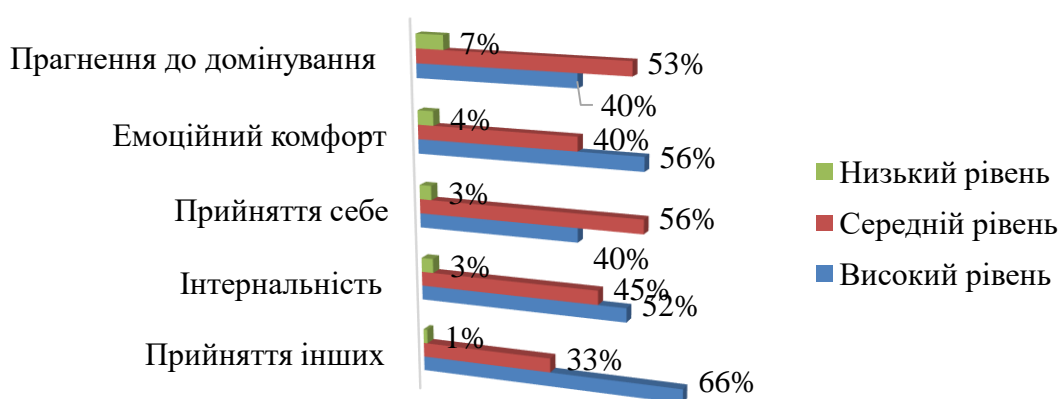

Рисунок 1.2 – Результати дослідження за методикою Роджерса

Важливим показником ефективності процесу адаптації також є сприйняття своєї групи. Результати за методикою «Психологічний клімат в колективі» вказують, що найбільша кількість студентів першого курсу сприймає свій колектив, як середньо-сприятливий – 40% студентів. 34%

студентів сприймають колектив, як високий за сприятливістю. Низький ступінь сприятливості відчувають 18% студентів. Відчувають початкову несприятливість у колективі – 4%, середню несприятливість – 1% та сильну несприятливість відчувають 3% студентів.

Визначення суб'єктивного відчуття самотності дозволило виділити наступні дані: в опитаних студентів суб'єктивне відчуття самотності проявляється посередньо – 50%, 26% студентів мають високий показник самотності, 24% студентів суб'єктивно переживають самотність на низькому рівні.

Ці результати дозволять говорити про проблему відчуття самотності серед студентів. Більшість студентів переживають самотність на високому та середньому рівні. З огляду на ситуацію пандемії, можемо припустити, що такі результати зумовлені соціальною ізоляцією та відсутністю достатнього спілкування звичного формату, саме це і може вплинути на емоційний стан студентів та переживання самотності.

Встановлено, що результати за методикою «Суб'єктивне відчуття самотності» мають значущий обернений кореляційний зв'язок (за Спірменом) з результатами методики «Соціально-психологічна адаптація» шкала «Адаптація» $r=-0,420$ ($p \leq 0,001$) та значущий обернений кореляційний зв'язок з результатами визначення психологічного клімату в групі $r=-0,264$ ($p \leq 0,050$).

Отже, було досліджено життєдіяльність студентів першого курсу з допомогою авторської анкети «Навчання першокурсників в умовах пандемії», стан адаптації студентів та пов'язаних рис особистості, суб'єктивне відчуття самотності та сприйняття психологічного клімату групи. Були виявлені значущі кореляційні зв'язки між досліджуваними психологічними аспектами.

Список використаних джерел:

1. Гришанов, Л. К. Социологические проблемы адаптации студентов младших курсов // Психологопедагогические аспекты адаптации студентов к

- учебному процесу в вузе / Л. К. Гришанов, В. Д. Цуркан. Кишинев, 1990. 294 с.
2. Извольская А. А. Возрастные особенности развития личности студента как фактор адаптации к процессу обучения в вузе // Молодой ученый. 2010. № 6. 246 с.
3. Литовченко В. Н. Адаптация личности как социально-педагогическая проблема// Социально-педагогическая работа. 1999. №1. С. 2.
4. Кольцова И. В., Долганина В. В. Влияние пандемии на возникновение тревожности у студентов педагогического вуза [Электронный ресурс] // Мир науки. Педагогика и психология. 2020. № 4. Т. 8. URL: <https://mir-nauki.com/PDF/29PSMN420.pdf>

*Милокост Ольга Василівна,
соціальний педагог ДВНЗ «Київський коледж легкої промисловості»*

ЗБЕРЕЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СТУДЕНТСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ ЗА УМОВ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

У статті розглядається вплив особливостей змішаної форми здобуття освіти на особистість юнацького віку та її функціонування в студентській спільноті, як впливовій соціальній групі. Проблема полягає в необхідності пошуку нових підходів до формування студентського колективу та взаємодії в ньому. Актуальність теми обумовлена змінами в освітньому процесі, що викликані пандемією COVID-19 та відповідними карантинними обмеженнями.

Ключові слова: дистанційна форма навчання, змішана форма навчання, соціальна роль, ідентифікація, соціальна ідентичність, відстрочена ідентичність, конфлікт ідентичностей, колективна свідомість, готовність до самостійної роботи, мотивація, опосередковане спілкування, архетип особистості.

В період карантинних обмежень, зумовлених пандемією COVID-19, освітні заклади активно користуються здобутками цивілізації, а саме – технічними засобами та глобальною мережею Інтернет. Задовго до пандемії дистанційне навчання розглядалось як альтернативна форма здобуття освіти, як ефективний спосіб модернізації змісту та форм навчального процесу, але

на часі стала чи не єдиною доступною формою, що забезпечує безперервність навчального процесу.

Дистанційна форма навчання має чимало переваг та недоліків. Обираючи між очним навчанням та дистанційним, абітурієнт розглядає для себе всі плюси та мінуси цих форм навчання. Але в нинішніх реаліях вибір залишається не за здобувачем освіти, його диктують зовнішні умови. Здебільшого ці форми поєднуються, утворивши нову – *змішану форму навчання*. Що собою являє змішана форма навчання? Розглядаючи освітній процес в закладах фахової передвищої освіти – це чергування дистанційного та очного навчання, що призводить до цікавих змін у студентських колективах, що мають першочерговий вплив на формування соціальної ідентичності зі студентською спільнотою, соціальної ролі студента та архетипу особистості.

Досліджуючи питання збереження соціальної ідентичності в студентській спільноті, варто звернути увагу на ряд досліджень, пов'язаних з даним феноменом в психологічній та соціологічній науках. Суттєве значення для нас матимуть праці Еміля Дюркгейма, який поступово здійснює перехід від ідей про колективну свідомість до ідей колективного несвідомого, які пов'язують його роботи з іще одним відомим вченим – Карлом Юнгом, щодо колективного несвідомого та формування архетипів особистості.

Об'єднуючись у групи, люди починають підпорядковуватися правилам і нормам, які Дюркгейм називав «колективною свідомістю». Ця особлива соціальна реальність диктує свої установки кожному індивіду у вигляді суспільних очікувань, вимог і принципів моралі [3, с. 19]. «Коли я дію як брат, чоловік або громадянин, я виконую обов'язки, встановлені поза мною та моїми діями, правом та звичаями» [1, с. 140]. Отже, на думку Дюркгейма соціальні інститути виробляють колективну свідомість. Колективна свідомість – розглядається найчастіше як соціологічне поняття, що належить до ідей, поглядів та знань, спільних для соціальної групи чи суспільства.

В контексті вікової категорії здобувачів освіти у фахових передвищих освітніх закладах, варто звернути увагу на вчення відомого Карла Юнга, щодо колективного несвідомого та формування архетипів особистості:

У наш час у психологічному плані вчення про архетипи розробляв Карл Юнг, пов'язуючи їх із символічними структурами «колективного підсвідомого» типу «самість» (особистість власного Я), «маска» (соціальні ролі, що заміщують справжню суть особи, – псевдо-Я), «тінь» (анти-Я, демон), «аніма» (образ жіночності) та ін. [2].

Важливою характеристикою архетипів є те, що вони не тільки розвиваються індивідуально у кожної людини, а й породжуються впливом соціального. У розвитку архетипів важливу роль відіграє вплив культурного контексту. Архетипи створюються не лише на основі власного досвіду, а й на основі соціального досвіду у своєму оточенні. Соціальна ізоляція в освітньому процесі безумовно має вплив на цей процес.

Освіта – один з досить стабільних соціальних інститутів. Змішана форма навчання вплинула на всі сфери його діяльності. У дистанційного та очного навчання існують характерні психологічні особливості, що важко поєднуються між собою. Їх поєднання викликає небажані наслідки: від конфліктів соціальних ролей шляхом навчання вдома й до втрати соціальних якостей в екстравертованих здобувачів освіти. Кількість, сила та інтенсивність зв'язків людини із зовнішнім світом сприяє формуванню сталих ідентичностей. Поєднання цих форм навчання має суттєвий вплив на особистість, як учасника навчальної взаємодії. Врахування нових умов освітнього процесу є актуальним і важливим психолого-педагогічним завданням.

Список використаних джерел:

1. Історія психології: курс лекцій: навчальний посібник / уклад. Н. В. Гриньова. Умань: Візаві, 2012. 209 с.
2. Кримський С. Б. Архетипи // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М.

Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=44787

3. Танчин І. З. Соціологія: Навч. посіб. / І. Танчин. Львів: Укр. акад. друкарства, 2005. 360 с.

Охотник Ярослава Станіславівна
здобувач 3-го курсу факультету права та психології
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Корсунська Вікторія Валентинівна,
науковий керівник, старший викладач факультету права та психології
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВАННЯ НА ЯКІСТЬ НАВЧАННЯ

Вже понад 2-х років в Україні триває дистанційне навчання, яке пов'язане з епідемією COVID-19. Перехід до дистанційного навчання став неочікуваним як для здобувачів освіти, так і до викладацького складу загалом. З'явилася необхідність за короткий час перейти від звичних всім книжок до застосування онлайн платформ, відеоконференцій, месенджерів, які здатні забезпечувати процес навчання.

Дистанційне навчання (ДН) – це процес навчання в якому використовуються різноманітні телекомунікаційні технології, з метою надати можливість здобувачам освіти, засвоїти певний обсяг навчального матеріалу без прямого контакту з викладачем під час навчальної діяльності [1, с. 1].

Вперше поняття «дистанційне навчання» було започатковане в Європі наприкінці XVIII століття, тоді це називалося «кореспондентським навчанням». Його виникнення пов'язане, через появу стабільного поштового зв'язку. Таке навчання відбувалося подібним чином, як і в нинішніх реаліях. Студенти переписувалися з викладачами за допомогою листування, а складання іспитів, в такому форматі, відбувалося довіреним особі. Згодом подібне навчання відбувається і в країнах СНД. З розвитком телевізійних програм в 50-х роках XX століття, почали випускати серії навчальних

телепередач, але в них був чималий мінус, не було можливості зворотного зв'язку. В ХХІ столітті, в час, коли більшості населення стали доступні персональні комп'ютери та інтернет, таке навчання дало можливість навчатися інакше та отримувати зворотний зв'язок не залежно від місця перебування студентів та викладачів [2, с. 1].

Така форма навчання стала мати негативний вплив. Прояв її в тому, що вийти на вулицю вдається рідше, через нестачу особистого часу. Своєю чергою, викладачі, задають більше домашнього задання ніж раніше, не дивлячись на те, що в здобувачів освіти ще є певна кількість навчальних дисциплін, які також необхідно вивчати та готувати, не вистачає часу і на поглиблене вивчення матеріалу і тому знання з тієї, чи іншої області мають поверхневий вплив на якість навчання. Тоді, коли пандемія не мала місця в нашому житті, була можливість виконувати завдання, розмежовуючи навчання та відпочинок без втрат у фізичній та психологічній сфері.

Ще одним фактором, що впливає на навчання є стрес. Мається на увазі не тільки той стрес, що поширився з новою пандемією, а і той, що змусив адаптуватися до іншої форми діяльності загалом. Здобувачі освіти звикають до очного навчання, бо воно є найбільш розповсюдженим, до викладачів, до манер подання навчального матеріалу та до тої атмосфери, що вони створюють, яку важко передати дистанційно. Тепер, через змінену форму навчання, студенти вимушені проводити по 5-7 годин поспіль під час навчання і це вдається дуже важко, бо під час очного навчання, студенти мали змогу уточнювати у викладача ті моменти, які їм були не зрозумілими, а зараз вони самостійно шукають відповіді на свої питання. Також момент стресу може бути пов'язаним і через слабкий інтернет, бо найчастіше саме через нього здобувач освіти не може бути присутнім на заняттях і через це його можуть відмітити, як відсутнього, що може призвести до відпрацювань, які, через раніше відмічений брак часу, зробити буде складно.

Для вдалої адаптації необхідно розуміти, що данні умови є тимчасовими та потрібно без зайвих психологічних та фізичних втрат це пережити.

Навчання в дистанційній формі вплинуло і на якість зору. Коли заняття відбуваються в «реальному часі», то відбувається безпечне використання зору, бо йде постійне перемикавання на різні об'єкти (дошка, зошит, викладач). При дистанційному навчанні, зір перемикається лише на монітор та зошит впродовж цілого дня, що провокує постійне напруження очей. Для того, що запобігти зниженню зору під час навчання необхідно: робити гімнастику для очей та слідкувати за часом, проведеним за комп'ютером.

Важливо зазначити той момент, що пандемія вплинула на активність та почала її обмежувати. Стандартний день здобувача освіти, складається приблизно з чотирьох етапів:

1. Дорога до місця навчання.
2. Безпосередньо саме навчання.
3. Обід на великій перерві.
4. Знову навчання.

Нормований день, дозволяє використати накопичені калорії. На цей час, коли навчання відбувається виключно в дистанційній формі, будь-яка діяльність, окрім розумової, має обмеження. Така діяльність не має на меті перехід з одного місця на друге і тому лише розумова активність є недостатньою для використання калорій. Харчування, при недостатній кількості часу, є не збалансованим і частіше шкідливим, бо використовують їжу, що не займає багато часу на приготування. Бувають моменти так званого «заїдання стресу». Розповсюдженою причиною такого переїдання є те, що голод відчуває мозок, а не шлунок. Важливо контролювати своє харчування, розробити план споживання їжі та відмовитися від шкідливої їжі на період перебування вдома, саме шкідлива їжа потребує багато часу на засвоєння її організмом та має на нього негативний вплив.

У висновках, хотілося б виділити основні моменти, які впливають на дистанційне навчання:

- Першим моментом є те, що в сучасному світі, де в процесі навчання, лекції є достатньо нудним моментом здобуття освіти, а ще коли інформація подається у форматі відеозв'язку, то вона стає малоефективною, бо в режимі онлайн, концентрація уваги є нижчою, а ніж при очній присутності.

- Другим моментом є розвиток інфраструктури. Не дивлячись на те, що наша країна є розвинутою, інтернет-покриття в нас ще не досить хороше, а також є населені пункти, що не мають інтернету зовсім. Причиною ще може послужити несправна техніка, але це питання залишається на вирішення сім'ям здобувачів освіти, до держави належить більше перша причина.

- Третя причина виражається в особистісній мотивації здобувачів освіти до навчання. Дистанційне навчання в цьому випадку не є виключенням, бо через не правильну адаптацію до таких умов, можна втратити мотивацію здобувати знання. Продуктивне дистанційне навчання, складається з правильно організованої діяльності, що має на меті утримання уваги здобувача освіти на інформації, що йому пропонують упродовж навчання та користі від нього. Необхідно не забувати також і про зворотний зв'язок, який дає можливість дізнатися про зрозумілість наданого матеріалу, про те, чи є якісь додаткові запитання, зауваження, чи бажання дізнатися трішки більше про той, чи інший феномен, ситуацію, історію тощо [3, с. 55–58].

- Четвертою причиною є харчування. Важливо розуміти, що не залежно від того, як проходять заняття, потрібно харчуватися правильно, щоб не заподіяти шкоди своєму здоров'ю.

Список використаних джерел:

1. Дистанционное обучение. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Дистанционное_обучение

2. Карпенко М. М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті. / Національний інститут стратегічних досліджень. № 14. Серія «Гуманітарний розвиток». URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1693/>
3. Назаренко Ю., Сирбу О., Когут І. Коронавірус та освіта: аналіз проблем і наслідків пандемії. / Cedos. Освіта. 25 листопада 2020 року. URL: <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/>
4. Царахова Л. Н., Кабанова С. В. Применение дистанционного образования как метода адаптации студентов в классическом университете. / Педагогические науки / 1. URL: http://www.rusnauka.com/4_NIC_2016/Pedagogica/1_207443.doc.htm
5. Хорунжий С. Онлайн-освіта вже даність: як покращити якість дистанційного навчання. / Українська правда. 18 лютого 2021 року. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2021/02/18/243971/>

Плаксієнко Ірина Леонідівна,

*кандидат хімічних наук, доцент, керівник психологічної служби
Полтавської державної аграрної академії*

Овсієнко Юлія Іванівна,

*кандидат педагогічних наук, соціальний педагог психологічної служби
Полтавської державної аграрної академії*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Реалії нашого сьогодення такі, що дистанційна форма навчання і надалі буде активно впроваджуватися, а можливо стане домінуючою, і це потребує низки організаційно-методичних заходів з врахуванням соціально-психологічного аспекту взаємодії викладач – студент. Науково-методичний аналіз реалізації екстреного дистанційного навчання протягом останнього року дозволив виявити широке коло проблем соціально-психологічного характеру в умовах пандемічних обмежень.

Головна психологічна особливість дистанційної форми – це просторова розділеність студента з викладачем, з навчальним закладом, з його одногрупниками, коли передача і сприйняття інформації відбувається у віртуальному середовищі screen by screen замість face to face [1].

Налагодження комфортного освітнього середовища з віртуальною взаємодією потребує певного адаптаційного періоду, спеціальних методик та стратегій, особливо це важливо для здобувачів вищої освіти молодших курсів. Якщо у створенні відповідних електронних ресурсів та програмного забезпечення, організації освітнього процесу вже є певні напрацювання, то у забезпеченні соціалізації здобувачів вищої освіти та комфортності освітнього середовища в нових умовах вони практично відсутні.

Безперечними перевагами дистанційної форми навчання є [2]:

- гнучкість;
- зручність у плануванні власного часу та темпу виконання здобувачами самостійних завдань;
- зручність навчального матеріалу в електронному вигляді та доступність його протягом усього терміну навчання;
- зниження психологічного напруження в наслідок відчуття психологічної безпеки;
- стимулювання самостійності в навчанні, вміння критично мислити;
- підвищення самодисципліни, відповідальності та наполегливості в досягненні мети.

Тож, головні сподівання науковців полягають в тому, що дистанційні освітні технології забезпечать високий рівень суб'єктності здобувачів в освітньому процесі та їх творчий саморозвиток.

Але відсутність безпосереднього емоційного контакту здобувачів з педагогом та знеособлення суб'єктів освітнього процесу, без сумніву, є важливими недоліками дистанційної освіти. Професор Дж. Бейленсон, дослідивши вплив онлайн форми навчання на фізичний і психічний стан людини, виявив причини, чому саме людина перед екраном так втомлюється і виснажується, а це: зменшення мобільності та рухової діяльності, велике навантаження на зоровий і слуховий аналізатори, недостатність невербальної взаємодії здобувача з викладачем. Особливо важко «кінестетикам» та

«дискретам», яким для сприйняття не достатньо тільки візуальної й слухової інформації [3, с. 37].

Тож, для збереження фізичного здоров'я та підтримки належного психологічного стану здобувачам обов'язково потрібно дотримуватись санітарно-гігієнічних норм праці (перш за все контролювати Screen Time) та застосовувати методики відновлення і саморегуляції.

Психологічні та емоційні порушення як наслідок необмеженого застосування інформаційних технологій відомі всім психологам і психотерапевтам: Інтернет – залежність, звуження кола інтересів, аутизація, збіднення соціального компонента спілкування, нерозвиненість соціального інтелекту, брак емпатії, схильність до конфліктів, егоцентризм, брак відповідальності, холодність і беземоційність в спілкуванні та ін.

Основними психолого-педагогічними принципами організації освітнього процесу в умовах віртуальної взаємодії мають стати [4, с. 216]:

- чітка організація навчального процесу (необтяжливність завдань, структурованість, стислість, лаконічність навчальних матеріалів);
- оптимальне використання різних інструментів для інтерактивних форм навчання як у синхронному, так і в асинхронному режимі;
- обов'язковий зворотний зв'язок;
- встановлення позитивного емоційного контакту.

Інструментарієм для мотивації та самоорганізації здобувачів є залучення їх до творчого процесу: розгляд проблемних питань, домашні творчі або практичні роботи, самостійне складання завдань з теми, участь у наукових конференціях, семінарах, гейміфікація, як використання ігрових підходів для неігрових процесів, онлайн-вікторини [5].

Збільшити мотивацію та активність здобувачів до, під час і після занять можна, наприклад, застосовуючи методику гібридного навчання «перевернутий» урок (flipped classroom), який полягає в тому, що студенти самостійно опрацьовують наданий в електронному вигляді лекційний та інший навчальний матеріали, а на онлайн-занятті вже обговорюють матеріал,

відпрацьовують практичні навички. Ця форма допомагає вирішити проблему традиційних занять щодо індивідуальної швидкості освоєння матеріалу здобувачами, коли одному комфортно, другому нудно і не цікаво, а третій не встигає засвоїти матеріал. Переваги «перевернутого» заняття в тому, що здобувачі самостійно, в індивідуальному темпі знайомляться з навчальним матеріалом, потім активніше працюють в онлайн-режимі, викладач замість простої ретрансляції знань разом зі студентами долучається до творчого процесу закріплення матеріалу [4, с. 317].

Організовувати дискусійне обговорення певних тем можна у вигляді форумів, круглих столів, онлайн-семінарів.

Для оцінювання знань корисним засобом, який сприяє індивідуальному розвитку та підвищенню активності при виконанні самостійної роботи, є створення здобувачами портфоліо. **Способи оформлення портфоліо можуть бути різними, від відбору найкращих досягнень з предмета до накопичення всіх робіт, виконаних здобувачем.**

Досить універсальним засобом мотивації студентів до творчої роботи в малих групах є Web-квести у вигляді проблемних завдань з елементами рольової гри, для виконання яких використовуються різні інформаційні ресурси. Web-квести можна реалізувати за допомогою PowerPoint та інших програм, вони досить легко вбудовуються в дистанційний курс за допомогою інструментів LMS Moodle [4, с. 302].

Головне завдання викладача це створити додаткові стимули до самоорганізації студентів та їх самонавчання, щоб дистанційний курс був комфортним середовищем як для здобувача вищої освіти, так і для самого викладача.

Список використаних джерел:

1. Самолук Н., Швець М. Актуальність і проблемність дистанційного навчання. Нова педагогічна думка. 2013. № 1.1. С. 19–24.
2. Priyanka Nagrale. Advantages and Disadvantages of Distance Education. URL: <https://surejob.in/advantages-and-disadvantages-of-distance-education.html/>

3. Agnieszka Wedeł-Domaradzka Anita Raczyńska Jak skutecznie prowadzić zajęcia na platformie edukacyjnej? Poradnik. Krajowy Ośrodek Wpieranania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej. Warszawa. 2013. 70 s.
4. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
5. Красюк Ю. М. Проблеми мотивації навчальної діяльності студентів дистанційної форми навчання. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197269711.pdf>.

*Поліщук Дарина Олександрівна,
здобувач 3 курсу факультету права та психології ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»*

*Корсунська Вікторія Валентинівна,
науковий керівник: викладач кафедри старший факультету права та
психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВПЛИВУ РЕКЛАМНИХ ОБРАЗІВ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ ТА ЗАЛЕЖНІСТЬ СТВОРЕННЯ РЕКЛАМИ ВІД ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТУ

У сучасному світі поширення технологій, медіа та гаджетів, ми почали частіше зустрічатися з рекламою. Якщо 10 років тому люди бачили рекламні образи на білбордах або по телевізору – сьогодні все змінилося і таке явище як реклама, вже є обов'язковою частиною нашого повсякденного життя. Реклама переслідує нас всюди, зранку ми прокидаємося та беремо наш телефон і починаючи від соціальних мереж до пошти, ми зіштовхуємося з рекламою. По дорозі на роботу нас оточують банери, афіші, бренди, покликання до дії. Все це є повсякденним ритуалом нашого образного сприйняття.

Рекламні образи демонструють потужний вплив на формування та розвиток відносин особистості до навколишнього світу, соціуму, дійсності, а також взаємостосунки. Важливим є зазначити, що рекламні образи здійснюють вагомий вплив на емоційну сферу особистості залежно від його

типу темпераменту. Тому тема впливу рекламних образів на психіку людини є важливою та актуальною.

Рекламні образи та момент наглядного капіталізму значно набрав розвиток у період дистанційного навчання, коли все студентське життя почало розвиватися лише у соціальних мережах. Ми зіштовхуємося зрештою з погіршенням сприйняття наукової, потрібної для навчання інформації, правильного її сортування та переведення мимовільної уваги на яскраві образи та бренди, що заповнили наші телефони, ноутбуки, а згодом і розум.

Проблему вивчення впливу реклами на психіку людей вирішували у своїх роботах такі вчені психолого-освітніх наук, як: А. Адлер, О. Баранник, Д. Буренко, Б. Вітієс, А. Вугман, О. Гордяков В. Громов, Г. Єрошин, М. Калиманов та ін.

Вивчення психологічних аспектів реклами забезпечує створення емоційного ставлення людини до сприйняття реклами самого товару, що зрештою визначає бажання чи відсутність бажання здійснити покупку. Згідно з дослідженнями, люди реагують на емоційну частину реклами набагато більше, ніж сам текст.

Маніпулювання станом та реакцією людини під час покупки товару або перегляду реклами відбувається завдяки емоційним тригерам, а саме: миттєвому задоволенню, щастю, страху, гніву, гордості, довіри, печалі та провини. Люди підсвідомо хочуть робити покупки та реагувати на пропозиції реклами, адже аналізують успішну купівлю або приємну інформацію, як спосіб отримати насолоду та усунути негативні емоції.

Вивчення типу темпераменту і здатність розкривати тип у певної особистості чи групи громадян допомагає людській особистості знайти підхід до конкретної людини, краще побудувати відносини з нею і підібрати більш точний спосіб впливу на його психічну сферу. Реклама здійснює маніпулювання свідомістю людей, які схожі, але й унікальні. Нескінченна різноманітність особистостей обумовлена з одного боку вродженими, з

іншого боку придбаними психічними властивостями. Темперамент визначає людську індивідуальність. Він робить людину унікальним.

Темпераменти діляться на чотири види: меланхолік, флегматик, сангвінік, холерик. Інакше їх називають «тип особистості». Для кожного з чотирьох типів шукають окремий підхід в рекламній сфері. Розглянемо більш детально реакції кожного типу особистості на рекламну інформацію.

Сангвінік – представники цього типу особистості повинні почувати азарт, вони хочуть відчувати, що буде весело, легко і швидко.

Холерик – що б привернути увагу до рекламних образів холериків, слід дотримуватися принципу дефіциту. Чудовий спосіб використання дефіциту – таймер зворотного відліку.

Меланхолік – людям з даним типом особистості найважливіше в рекламі відчуття почуття рівності, турботи та безпеки.

Флегматик – даний тип особистості має потребу у великій кількості інформації і її стабільності.

Для маніпулювання емоціями, станом та впливу на свідомість мас використовують техніки нейролінгвістичного програмування та сугестивні підходи. Все це є примусовим заохочувальним матеріалом, який спонукає людину певного типу темпераменту до сприйняття реклами, дій та реакцій.

За результатами проведеного нами дослідження на базі приватного підприємства у місті Дніпро, за методиками: «Визначення домінантного типу темпераменту за методикою О. Белова»; «Класична шкала диференціації емоцій К. Ізарда»; «Фізіономічний тест Куніна для визначення актуального настрою», метою яких було визначення загального впливу рекламних образів на емоційну діяльність психіки особистості; залежність настрою під час сприйняття інформації з реклами на різних образах (соціальні мережі, афіші, медіа); сприйняття і реакції на рекламу в залежності від особливостей психіки особистості та типу темпераменту, ми отримали певні результати.

Люди з домінуючими холеричними та меланхолічними типами особистості більше сприйнятливі до впливу реклами. Шляхом цього, люди цих

типів демонстрували більше емоційних проявів, реакцій та зміни настрою під впливом реклами. Тому можна припустити, що більшість реклами яка оточує нас майже кожен хвилину нашого повсякденного життя – більше зорієнтована на людей саме з даними типами особистості.

Отже, за матеріалом поданим вище, можна зробити висновок, що реклама по праву вважається одним із найпотужніших засобів впливу на психічне зображення та сприйняття світу у людей, на стан їх емоційної та когнітивної сфери життя. Також визначено, як рекламні образи впливають групи людей різних за віком: дітей, молодь та дорослих. Визначено, що реклама дає те, що люди хочуть бачити: яскраві картинки у дитинстві, вечірки у молодому віці та акцент на безпеці й економії у дорослому та похилому віці.

На сприйняття рекламної інформації впливає безліч різних факторів, основним з яких є емоційний (афективний). Реклама впливає на людські почуття. Вони здатні бути позитивними та негативними. Позитивні почуття заохочують особистість досягнути мети, негативні – сторонитися об'єктів, які викликають неприємний стан. Люди аналізують успішну купівлю як постійний метод отримати насолоду та усунути недобрій настрій, зумовлений труднощами в житті.

Рекламні образи будуються залежно від наших акцентуацій та типів особистості, виявляючи головні риси характерів людей – психологи реклами складають план для якомога більшого обхвату покупців, використовуючи психологічні маніпуляції підсвідомим.

Таким чином, в результаті нашого дослідження підтверджується той факт, що рекламні образи впливають на наш емоційний стан залежно від типу темпераменту, а більш податливі до впливу та маніпуляцій рекламними образами – холерики та меланхоліки, що складає 59% загальної вибірки.

Роблячи висновок, також важливо доповнити, що рекламні образи суттєво впливають на студентську адаптацію, на здорове сприйняття

інформації та психологічний стан, який під впливом рекламних засобів змінює справжнє відображення зовнішнього світу людини.

Список використаних джерел:

1. Васютинський В. О. Психологічні виміри спільноти: монографія / В.О.Васютинський; НАПН України, Інститут соц. та політ. психології. Київ: [Золоті ворота], 2019.
2. Галян І. М. Когнітивні, особистісні та емоційні складові психологічної регуляції ціннісного вибору особистості. Полтава, 2019. С. 44–48.
3. Грицюта Н.М. Етика реклами як орієнтир сучасного суспільства: монографія. Київ: Інститут журналістики, 2016. 416 с.
4. Савельєва О. О. Реклама хороша, погана, соціальна // Людина. 2017. № 2. С. 136–147.
5. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навчальний посібник/ О.Б. Столяренко. Київ: Центр учбової літератури, 2019.

Тішкіна Наталія Миколаївна,

*кандидат ветеринарних наук, доцент, доцент кафедри психології
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН БІОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ

Розповсюдження коронавірусної хвороби Covid-19 та введення карантинних обмежень в Україні, призвело до активізації питань організації дистанційної освіти для здобувачів закладів вищої освіти [4]. На дистанційне навчання протягом останнього року здобувачі різних спеціальностей Дніпровського гуманітарного університету переходили декілька разів. Проведення занять у віртуальному середовищі для здобувачів дало можливість поєднувати навчання з іншими видами робіт і мати доступний зв'язок з викладачем на відстані, а для викладачів новий поштовх до перебудови форм і методів викладення навчальних дисциплін [3].

Дисципліна «Анатомія та еволюція нервової системи» є базовою дисципліною в процесі підготовки спеціалістів-психологів, яка викладається на першому курсі. Вона є частиною загальної біологічної дисципліни

«Анатомія людини» та належить до морфологічних наук. Анатомія вивчає форму і будову організму людини в цілому, його складових частин у взаємозв'язку з їхніми функціями та розвитком.

При традиційній формі навчання, вивчення курсу анатомії супроводжується наочністю викладання матеріалу із застосуванням біологічних об'єктів, які у поєднанні з самостійною роботою здобувачів дозволяють повною мірою закріпити отримані знання та навички.

Дистанційне навчання докорінно змінило традиційну форму вивчення даної дисципліни [2]. Викладання лекції та семінарських занять з курсу «Анатомія та еволюція нервової системи» відбувалося у віртуальному середовищі з використанням конференц-платформи *Zoom*. Також змінилася організація самостійної роботи здобувачів, яка трансформувалася у підготовку рефератів, презентацій, тестових і ситуаційних завдань. Треба зазначити, що ключові проблемні питання, які розглядалися на лекційних заняттях, наразі виносяться і на семінарські для актуалізації матеріалу під час його самостійного опрацювання. При цьому у здобувачів виникають певні труднощі з вивченням матеріалу, його сприйняттям за неможливості реалізації його наочності під час проведення занять в online. Використання рисунків і схем у презентаціях *PowerPoint*, які супроводжують викладання лекційного матеріалу, дозволяє частково їх компенсувати.

Для забезпечення ефективності процесу дистанційного навчання з використанням комп'ютерних технологій дуже важливо створити сприятливий психологічний клімат здобувачам, надати допомогу у виробленні свого індивідуального стилю, який буде орієнтований на ефективне засвоєння знань [1, с. 5].

Проведені дослідження серед студентів першого курсу показали, що для здобувачів «інтровертивного» типу особистості, які відчувають дискомфорт та самотність під час занять у спільній аудиторії з іншими однокурсниками, викладання «Анатомії та еволюції нервової системи» у віртуальному середовищі стало «рятивним» кругом, створило їм певний

«психологічний комфорт», оскільки студент, відвідуючи заняття з дому, не відчуває додаткового стресу і краще засвоює інформацію. Крім цього дистанційне навчання дало можливість синхронізувати дії викладача і здобувача для забезпечення якості засвоєння матеріалу дисципліни незалежно від часу, за зручним для кожного розкладом та темпом.

При цьому є певні недоліки у реалізації якості викладання дисципліни під час дистанційного навчання, які пов'язані, по-перше, з технічними можливостями: відсутність інтернету, потрібних електронних пристроїв (вебкамера), невідповідність програмного забезпечення *Windows* між викладачем і здобувачем, а по-друге, з відсутністю «живого» контакту, оскільки для дисциплін біологічного напрямку, до яких відноситься «Анатомія та еволюція нервової системи» дуже важливим є саме «живий» контакт, який відсутній у формі дистанційного навчання. Безпосередньо, і самі студенти-психологи на відміну від студентів інших спеціальностей відчувають гостру потребу у «живому» контакті та не можуть довго навчатись віддалено, а пояснення матеріалу через конференц-платформу *Zoom* не завжди допомагає здобувачам, які важко сприймають інформацію на слух або через візуальне подання, тому такі здобувачі потребують більшої наочності матеріалів та пояснень викладача.

Отже, проаналізувавши психологічні аспекти вивчення дисциплін біологічного напрямку студентами-психологами у віртуальному середовищі були виявлені переваги з боку їх психічного здоров'я та недоліки пов'язані зі збільшенням загального навантаження, більшої концентрації уваги та більшого часу на засвоєння навчального матеріалу. Нова форма освіти для вищих навчальних закладів України та їхніх здобувачів є ще незвичною та порівняно «молодою» і потребує удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Застело А. О. Психологічні основи організації інформаційно-освітнього середовища дистанційної освіти / А. О. Застело // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія.

2012. Вип. 42(2). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2012_42%282%29_5.
2. Кузьмина І. Проблеми і переваги дистанційного навчання / І. Кузьмина URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1031>
3. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс. Навч. посібник / В. М. Кухаренко, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко. Харків: НТУ «ХПІ», Торсінг, 2002. 320 с.
4. Петрашик О. В. Дистанційне навчання у вищій школі / О. В. Петрашик: С. 19–29. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1257>
5. Ткачук Л. В. Психологічні особливості дистанційного навчання як перспективної освітньої технології [Електронний ресурс] / Л. В. Ткачук. – Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/data/files/KafPsihol/NavchRobota/lvtkachuk_02.pdf.

Шевченко Світлана Віталіївна,
*кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана
Хмельницького*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ДО УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Вступаючи до вищої школи, студентська особистість занурюється у різні сфери, зумовлені організаційним середовищем ЗВО, до яких відносяться нове навчальне і соціально-психологічне середовище та новий інформаційний, когнітивний і дидактичний простір. Перехід до нової соціальної ролі, ролі студента, зміна шкільного середовища, що складається у ЗВО, потребує часу для адаптації. Це пов'язано з тим, що життя здобувача починає будуватися за новими правилами: росте відповідальність за подальше життя. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві (зокрема всесвітня пандемія), висувають підвищені вимоги до кожної людини, тому серед більш актуальних в науці та практиці проблем сьогодні знаходиться проблема адаптації особистості до нових умов життєдіяльності. Здобувачі в умовах дистанційного навчання повинні адаптуватися не лише до умов діяльності, професії, групи, колективу, але і до постійної зміни життєвих стереотипів. У зв'язку з цим зростають вимоги до адаптаційних можливостей

і здібностей особистості. Тому дослідження питання адаптації здобувачів до умов дистанційного навчання є дуже важливим й **актуальним**.

Проблема перших курсів є настільки складною, що викликала велику кількість психолого-педагогічних та соціальних досліджень, починаючи з виявлення мотивів вступу до вишів до окремих питань соціальної психології та наукової організації розумового труда першокурсників. В психологічній науці існують декілька відносно самостійних напрямків дослідження проблем адаптації. Загальні проблеми соціальної адаптації представлені в працях Л. С. Виготського, А. В. Петровського, О. В. Леонтьєва та ін. Основам навчально-виховної роботи зі студентами молодших курсів присвячена робота Т. М. Куриленко. Співвідношенню проблем соціальної адаптації та соціальних установок присвячені праці В. Я. Ядова, Г. М. Шаверен, О. Г. Асманова та інші. Досить широко приставлені особливості адаптації студентської молоді до навчання у ЗВО. Це дослідження Д. О. Андрєєвої, В. І. Брудкого, А. І. Соловйової та ін. Питанню становлення студента присвячені роботи К. Г. Делікветного, Б. Г. Йоганзена, Н. І. Кувшинова. Ці праці стали теоретичним підґрунтям наукового пошуку під час написання даної роботи.

Адаптація здобувачів до навчання у ЗВО – складне явище, яке має різні напрямки: адаптація до нового культурного середовища (місто, ЗВО, гуртожиток), колективу, діяльності (навчальної, суспільної). Звідки виходять три основні аспекти адаптації: біофізіологічний, психологічний, соціальний [5, с. 36–39].

Білоруський педагог М. О. Березовін розглядає адаптацію як «комплексний динамічний процес», зумовлений взаємодією психологічних, соціальних і біологічних факторів [1, с. 5].

Одним з найважливіших аспектів загального адаптаційного процесу є психологічна адаптація, яка виявляє оптимальні взаємодії індивіда та середовища, забезпечує адекватність його поведінки запитам соціального середовища. Н. Б. Березік виділяє в єдиному адаптаційному процесі три

аспекти психологічної адаптації: власно психічну, соціально-психологічну та психофізіологічну, які тісно пов'язані сферами їх реалізації.

Праці Л. С. Виготського, А. В. Петровського присвячені проблемам соціальної адаптації як специфічної форми соціальної активності індивіда, що має на увазі активне засвоєння діючих в соціальному середовищі норм та опановування формами діяльності. Адаптація індивіда є необхідним процесом, у ході якого здійснюється перехід особистості в активного члена соціальної групи. Відносна закінченість процесу адаптації засвоєння особистістю основних правил є основною умовою нормального функціонування індивіда в соціальному середовищі [3, с. 76–78].

Адаптаційний процес виявляє структуру потреб та мотивів індивіда: тип, що характеризується активним впливом на соціальне середовище і тип, який відзначається пасивним прийняттям мети та ціннісних орієнтацій групи. Важливим аспектом соціальної адаптації є прийняття ролі [4, с. 21–23].

Процес адаптації до умов дистанційного навчання характеризується насамперед формуванням цілеспрямованості в діяльності здобувачів, виробленням оптимального режиму, при якому він раціонально використовує час, докладає всіх зусиль до виконання поставлених завдань. Обов'язковою умовою адаптованості здобувача при цьому є сформованість у нього внутрішніх установок, ціннісних орієнтацій.

До вишів молода людина вступає, володіючи певною сумою знань, умінь і навичок, які є необхідною умовою ефективної адаптації. Цей процес відбувається на основі тих внутрішніх установок, які були сформовані у першокурсника раніше і які зазнають постійних впливів навколишнього середовища та умов. Під час пристосування до нових умов і вимог у юнаків та дівчат змінюються внутрішні установки, виробляються інші, на їх формуванні відчутно позначається вплив однокурсників, і цей вплив, взаємний і багатогранний, істотною мірою визначає атмосферу, в якій відбувається навчання та виховання здобувачів [7, с. 6].

В. Я. Ядов, Г.М. Шаверян у своїх роботах говорять про співвідношення проблем соціальної адаптації та соціальних установок. Вони розглядають соціальну установку як засіб пристосування до середовища, як захисний механізм та засіб самоактуалізації, як когнітивна структура, що детермінує прагнення до балансу «індивід-середовище» [2, с. 58].

Можна чітко виділити три аспекти адаптації здобувачів до умов дистанційного навчання: дидактичний – опановування формами та методами навчання в нових умовах, вміннями й навичками самостійної розумової праці, вироблення навичок самоосвіти та самоконтролю; професійний – формування любові до обраної спеціальності, поступове набуття професійних умінь і навичок; соціальний – пристосування до нових умов студентського життя, «входження» в студентський колектив, включення в активну суспільну діяльність, вироблення вміння організувати свою працю й відпочинок і та інші. Це три сторони одного процесу, тісно пов'язані між собою. Кожна з них має свої характерні риси й особливості та відіграє важливу роль у житті здобувача. Однак на перше місце слід поставити дидактичну адаптацію, бо учіння є основою діяльності здобувача, а успішність – одним з головних критеріїв його адаптованості [6, с. 52–57].

Успіх у навчанні багато в чому залежить від умов життя і побуту здобувача, ставлення до нього вишівського колективу, тієї ролі, яку він у ньому відіграє. Цей аспект процесу становлення здобувача заведено називати соціально-психологічною адаптацією. Під даним терміном потрібно розуміти активне входження особистості в специфічне соціальне молодіжне середовище, опановування ним роллю студента, пристосування і звикання його до нових умов життя, зокрема в гуртожитку, набуття ним життєвого досвіду, самостійності, певної соціальної зрілості, розвиток ініціативи. Зміст соціально-психологічної адаптації, яка охоплює всі сторони життя і навчання молодої людини, полягає у внутрішній перебудові здобувача, формуванні у нього нового життєвого стереотипу. Значення соціально-психологічної адаптації велике, адже в кінцевому підсумку все вирішує те, «знайшов» чи

«не знайшов» себе здобувач у новому дистанційному, онлайн середовищі та якою мірою його внутрішні установки, життєві плани відповідають вимогам, нарешті, наскільки ці вимоги посилені для нього.

Специфіка адаптації здобувачів до умов дистанційного навчання визначається тим, що його життєві орієнтації та інтереси зосереджуються в основному на навчанні в домашніх умовах або залишаються тісно з ним пов'язаними. Рушійним моментом соціально-психологічної адаптації є певна розбіжність між особистими планами, звичками, здібностями здобувача і тим становищем, яке він займає в групі, на курсі, тими вимогами, що ставляться до нього.

Можна назвати два головних критерії соціально-психологічної адаптації, по-перше, – це успішність, почуття задоволеності результатами навчальної роботи, по-друге, – це так званий соціальний успіх, який полягає як в освоєнні нових умов життя, так і в завоюванні авторитету в студентському колективі й у викладачів ЗВО [1, с. 29–30].

Д. О. Андрєєва, В. І. Брудний, А. І. Соловйов присвятили свої психологічні дослідження особливостям адаптації студентської молоді у плані динаміки, змісту, критеріїв, видів та результатів адаптації [7, с. 5–8].

Отже, дослідження, що орієнтуються на вивчення загальних закономірностей адаптаційного процесу в дистанційних умовах, його структури та механізмів дозволяють скласти моделі регуляції поведінки людини, формування адаптивних особистісних характеристик.

Список використаних джерел:

1. Делікатний К. Г. Становлення студента: Питання адаптації випускника школи у вузі. Київ, 1994.
2. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психология высшей школы: Учеб. пособие для вузов. Минск: Издательство БГУ, 1991. 383 с.
3. Казміренко В. П. Програма дослідження психо-соціальних чинників адаптації молоді до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / Практична психологія та соціальна робота / 2004. №6. С. 76–78.
4. Научитель Е. Д. Адаптация студентов в вузе / Практична психологія та соціальна робота / 2001. № 7. С. 21–23.

5. Пальцев М. А. Образование и здоровье студента / Высшее образование сегодня/ 2002. № 11. С. 36–39.
6. Розов Б. И. Психосоматическая адаптивность и её развитие у студентов в системе психологической службы в вузе / Проблемы высшей школы/ Респ. науч. метод. сб. Вып. 76 Киев, 1992. С. 52–57.
7. Хазратова Н. В. Включения студента до соціально-психологічного простору ВНЗ / Практична психологія та соціальна робота/ 2000. №2 С. 5–8.

ПОРУШЕННЯ ІЄРАРХІЇ В СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ – ЗДОБУВАЧ»

*Єхалова Людмила Василівна,
викладач факультету права та психології ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»*

ВІРТУАЛЬНІ АНТРОПОНІМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Віртуальна реальність – це штучно створене комп'ютерними засобами середовище, в яке можна проникати: змінювати його, спостерігати трансформації й переживати при цьому реальні емоції, почуття та відчуття.

Віртуальна реальність – це паралельне життя людини. Вона має зв'язок зі справжньою реальністю, але в ній набагато простіше висловити свою індивідуальність. Люди використовують соціальні мережі частіше для знайомств і спілкування. Інтернет надає людям можливість приміряти на себе нову віртуальну особистість, яка живе у віртуальному світі. Найчастіше люди стали замінювати «живе» спілкування віртуальним, за допомогою соціальних мереж, месенджерів, блогів. Чати та форуми повні віртуальними користувачами різного віку. Тому, щоб показати себе з кращого боку, вони часто придумують собі різні образи.

Причини, з яких Інтернет-користувачі обирають собі вигадані імена, ще мало вивчені в науковій літературі.

В мовознавстві виділяється особливий розділ – ономастика (грец. *onomastike* – «мистецтво давати імена»; *onomastikos* – «що належати до імені»), який займається вивченням власних імен.

Ономастиком називається сукупність всіх власних імен. До неї відносяться імена особисті, по батькові, прізвища, прізвиська людей, клички тварин, назви міст, річок, морів, небесних тіл тощо.

Власні імена, що відносяться до людей, називаються антропонімами, а наука, яка їх вивчає – антропонімікою (від грец. *Anthropos* – «людина» і *онума* – «ім'я»).

У даній публікації віртуальний антропонім розуміється як комп'ютерне або віртуальне ім'я [2, с. 35], яке використовується при спілкуванні за допомогою електронних засобів та в мережі Інтернет.

До цього синонімічного ряду також можна віднести поняття онім. Отже, віртуальний онім не є тотожним реальному:

по-перше, він завжди є мотивованим, тому що є продуктом індивідуальної свідомості того, хто його створює;

по-друге, він спочатку є концептуальним, бо створений як виявлення сенсу вторинного світу [4, с. 30].

Віртуальні антропоніми являють собою особливу форму особистих імен віртуального простору. Будь-яка людина, заходячи в Інтернет-простір, повинна взяти собі ім'я для віртуального спілкування. Виникнення комп'ютерних імен обумовлено необхідністю ідентифікації користувача в межах одного віртуального середовища – форуму, чату, конференції. З одного боку, це власна назва, оскільки воно вказує та індивідуалізує об'єкт. З іншого боку, подібний онім несе в собі таку рису імені загального, як характеристика іменованого об'єкта.

Широкому загалу користувачів більш звичним є поняття «нік», «нейм» або «нікнейм».

Слово «нікнейм» походить з англійської «nickname», що в перекладі означає «прізвисько, кличка», але по суті це все-таки не прізвисько, а псевдонім, оскільки свої ніки користувачі придумують собі самі. Відповідно, використовують у віртуальному середовищі, де публіка не знає їх справжнє ім'я. Нік або нікнейм, нейм, прізвисько, логін: одним словом – псевдонім, тобто «обличчя» людини в Інтернеті, її «ідентифікатор».

Таке розуміння пов'язане з етимологією слова. Дійсно, прізвисько, як і нікнейм, є додатковим ідентифікатором особистості в неофіційній сфері спілкування, але на відміну від останнього не є способом самопрезентації особистості, оскільки прізвисько присвоюється людині соціумом за будь-які відмінні риси зовнішності, характеру і т. д. [3, с. 48].

Нікнейм тісно пов'язаний з псевдонімом. Основою для більшості класифікацій даної лексеми є класифікація псевдонімів, але нікнейм не перейняв деякі способи створення псевдонімів, зате ми побачили нові, які були продиктовані комп'ютерною культурою і століттям загальної комп'ютеризації. Вони мають свої фонетичні, графічні та орфографічні особливості: більшість нікнеймів милозвучні, представлені поєднання з двох приголосних на початку і середині слова, середня довжина ніка – три склади. З метою привернення уваги широко використовуються графічні образи, які відображують зневагу до норм української мови [1, с. 3].

Деякі дослідники ототожнюють поняття «нікнейм» і «логін», однак ми вважаємо, що таке ототожнення некоректно: логін – це ідентифікатор, який використовується для входу в захищену систему і не несе на собі функцію самопрезентації особистості. На відміну від логіна, нікнейм завжди несе в собі сенс, повертаючи оніму його початковий зміст, коли власне ім'я розповідає про власника [8, с. 52].

Таким чином, нікнейм – не що інше, як соціальний код, роль, образ, які взято напрокат. Це своєрідна самопрезентація, візитна картка, яка пред'являється віртуальному суспільству для ідентифікації та, зрозуміло, залучення уваги [5, с. 247]. При створенні образу користувач задовольняє потребу в пізнанні, творчості, потребу бути побаченим і почутим тощо.

Нік зовсім не обов'язково повинен відповідати реальному образу, тим більше, що ми й самі-то себе часом дуже погано знаємо. Тобто нік – це подібність ролі в театрі, яка приміряється або змінюється в залежності від ситуації. Це – своєрідна презентація себе інтернет-спільноти з метою правильної ідентифікації користувача, виділенню себе на тлі натовпу і для залучення уваги до своєї персони.

Існує й інша думка, згідно з яким основна характеристика оніма – це «відсутність чітких конотацій, відсутність зв'язку з поняттям» [1, с. 18].

На процес створення віртуальних антропонімів впливає ряд факторів:

а) вікові характеристики користувача мережі;

- б) освітній рівень користувача;
- в) рівень творчого мислення користувача, його креативні можливості;
- г) мета створення і використання імені;
- д) слідування моді;
- е) зв'язок з певною соціальною групою.

Отже, віртуальні антропоніми – це імена, які застосовуються, в першу чергу, для особистого спілкування у віртуальному просторі Інтернету. Вони замінюють особисті імена людей в умовах приховування реального імені й спробі показати себе більш розкутими та незалежними. Саме віртуальний простір дозволяє особистості створювати своє індивідуальне ім'я за власними законами, комбінуючи різні буквені та графічні символи. Все це спонукає користувачів до перевтілень, до спроби надягати маски, представляючи себе в бажаних образах.

Діяльність у вигляді комунікації з використанням ніку реалізується завдяки наступним компонентам:

- 1) пізнавальний компонент виражається в прагненні спрогнозувати реакцію і відгук на нік в Інтернет-комунікації;
- 2) творчий компонент виявляється в бажанні придумати цікавий, непересічний, нік, який запам'ятовується. В ньому проявляється, таким чином, індивідуальність і неповторність;
- 3) когнітивний компонент – це суб'єктивна репрезентація предмета з набором певних ознак [9, с. 65].

Особливо використання ніків подобається підліткам, юнакам (тобто молоді). Найчастіше саме вони намагаються здаватися іншими, використовуючи різні види нікнейм і навіть використовуючи чужі фото.

Річ у тім, що сучасна молодь дуже обережна в комунікації, до того ж має часті агресивні прояви висловлювань у сфері свого спілкування. Тому за допомогою анонімного нікнейма людині простіше спілкуватися в сучасному віртуальному світі, там, як їй здається, вона закрита від всіх. Завдяки цьому відчуває себе в безпеці.

Працюючи із молоддю навчальних закладів, ми також отримали певний досвід у спілкуванні онлайн здобувачів освіти та викладачів.

Використовуючи месенджери, як засоби обміну інформацією, звісно, ми зустрілись зі студентськими ніками. У своїй більшості, вони були вигаданими, мало співвідносилися з реальними іменами студентів. Звісно, зовсім не збігалися з тими іменами, які зазначалися в офіційній документації університету. Це викликало ряд складнощів:

1. Складнощі в ідентифікації студента.
2. Складнощі в запам'ятовуванні, який саме студент криється за тим чи іншим ніком, особливо, коли кількість студентів – достатньо велика.
3. Втрата часу на повторний перегляд викладачем чату для звірки імені.
4. Звірка стосовно правильності звернення до того чи іншого студента.
5. Неможливість одразу відповісти на запитання, тому що не пам'ятаєш, кому належить певний нік.
6. Зрозуміло, що при цьому втрачається купа часу, який можна було б використати на зворотній зв'язок студенту стосовно того чи іншого завдання.

Тобто ситуація складалася достатньо цікаво. Студенти без проблем могли спілкуватися зі своїм викладачем, тому що викладач представляв себе офіційно. Ця опція довгий час була недоступною самому викладачу, оскільки більшість студентів заявили, що їм не зручно змінювати свій нік на ім'я, тому що це була частина їх роботи або ігрового простору. На прохання змінити ніки на свої власні імена відгукнулись більшість студентів, чим неабияк спростили роботу викладача. Проте не всі. Певний відсоток студентів на лінійну дію, яка полягала в проханні перейменувати себе в чаті на ім'я, яке легше впізнати, впевнено відстоював «своє право називати себе на свій розсуд», забуваючи, що нік – сфера саме неформальних стосунків, спільнот, ігрового середовища, чим в жодному разі не є освітній простір університету.

Висвітлення більш глибоких причин бажання зміни власного імені на вигадане, ретельне збереження та відстоювання саме ніку, а не імені, в даній

публікації за мету не ставилось. Наголосимо лише на тому, що на нашу думку, ім'я – це одна із форм людської ідентичності, яка підлягає захисту та турботливому ставленню. Припускаємо, що дисоціація зі своїм іменем призводить до певних особливостей психічного та психологічного розвитку та буття людини. Свідома відмова від свого істства провокує втрату відчуття межі між реальним та віртуальним життям, готовність цілком зануритись у віртуальне.

Проте, взаємини між викладачем і студентами, попри те, що вони, у зв'язку із дистанційним навчанням, перемістилися в онлайн середовище, продовжують носити суто діловий характер. Студентська молодь у більшості своїй – є дорослі люди. Ділові стосунки між дорослими людьми, як і будь-які інші, потребують регламентації, тобто своєрідного зводу правил саме в онлайн форматі, який має практичну мету у створенні комфортного середовища спілкування у вигляді спеціалізованої спільноти для навчання та підвищення комфорту всіх її учасників. В даному конкретному випадку ми говоримо про використання ніків при листуванні між студентами та викладачами, тобто людьми, яким доводиться саме працювати разом практично кожен день. Це спрощує роботу всього колективу і кожного викладача зокрема, оскільки діяти відповідно до загальноприйнятих норм простіше. Це дозволяє бережно ставитись до часу і думки інших людей, тому що інколи час не тільки обмежений, але й буває вкрай коштовним. При цьому важливо чути не тільки власні потреби, а і потреби співрозмовника. Адже знання певних принципів і норм ділового спілкування дозволяє членам спільноти відчувати себе приналежними до чогось єдиного і важливого. В цьому випадку, до університетського середовища.

Список використаних джерел:

1. Дей, О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.) / О. І. Дей. Київ: Наукова думка, 1969. 559 с.

2. Капелюшний В. П. Замасковані імена: псевдоніми і криптоніми та проблема атрибуції авторства в історіографії українських національно-визвольних змагань. Київ: Нора-Прінт, 2001. 104 с.
3. Луговая Е. А. Топоним виртуального пространства как культурно-историческая категория (на материале эпопеи Дж. Р.Р. Толкиена «Властелин Колец»). Ставрополь, 2006.
4. Москальчук А.А. Никнейм – виртуальное имя человека // Записки горного института. Спб., 2009. Т. 182. С. 246–248.
5. Морозюк В. К. За забралом літературного псевдоніма і криптоніма. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2016. 188 с.
6. Павликівська, Н. М. Питання української псевдонімії ХХ століття. Вінниця: Глобус-прес, 2009. 388 с.
7. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. М., 2007. 139 с.
8. Супрун В.И. Развитие ономастического пространства Интернета. М., 2004. 134 с.
9. Тулуб О. О. Словник псевдонімів українських письменників. Київ: УАН, 1928. 34 с.

Спіріна Ірина Дмитрівна

*доктор медичних наук, професор кафедри психології ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»*

Коваленко Тетяна Юрївна

*кандидат медичних наук, доктор наук з державного управління,
професор кафедри психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»*

Фаузі Єлизавета Сергіївна

*кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної медицини з курсом
фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара*

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИКЛАДАННІ
ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ» З ВИКОРИСТАННЯМ
РОЛЬОВИХ ІГОР**

Вступ. Компетентнісний підхід обумовлює інноваційні зміни у формуванні змісту професійної підготовки майбутніх психологів, визначення загальних та фахових компетентностей. Заплановані програмні результати навчання передбачають вироблення у студентів не тільки знань, вмінь і навичок, а саме компетентностей, на що й спрямована основна діяльність

професорсько-викладацького складу. Останні роки вважається, що у навчанні клінічним дисциплінам варто віддавати перевагу активним методам навчання, коли студент стає активним учасником навчального процесу. Існує багато методів активного навчання за допомогою яких можливо сформувані відповідні компетентності, зокрема практичні заняття, вирішення клінічних задач, навчальні відеофільми, тренінги, майстер-класи, метод кейсів тощо. Одним з таких засобів є використання клінічних рольових ігор (ділових ігор) [1, с. 48–49]. Рольові ігри потребують мінімальної підготовки до їх проведення, дозволяють досягнути третього та четвертого рівнів навчання за В. П. Безпалько: здатності застосовувати знання на практиці та вміння перенести отримані раніше знання на вирішення нових завдань та проблем [2, с. 91]. Серед іншого будь-які інноваційні методи навчання викликають живий інтерес у студентів. Рольові ігри допомагають студентам краще опанувати відповідні компетентності, оскільки під час ігор відсутній психологічний тиск відповідальності, властивий традиційним формам навчальної діяльності. Це дає змогу перетворювати загальні знання в особистісно значущі, проте вимагає від учасників систематизованих і глибоких знань для застосування їх у подальшій самостійній професійній діяльності [3, с. 70–71]. Окрім цього, рольові ігри забезпечують найякісніше формування мотивації до опанування практичних навичок та професійних вмінь у студентів, формують клінічне мислення та дозволяють застосувати отримані вміння для вирішення конкретних завдань і покращення результатів своєї практичної роботи [4, с. 119]. Наразі рольові, або ділові ігри широко використовуються у післядипломній підготовці як інтегральний метод контролю професійної підготовки психологів, тому що допомагають об'єктивно оцінити фахові компетентності в умовах реальної конкретної діяльності [5, с. 640–642].

Матеріали й методи. В нашому дослідженні ми виходили з того, що майбутні психологи повинні досягти саме 3 рівнів знань, на формування якого й спрямований навчальний процес відповідно до чинних освітньо-

кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм підготовки фахівців у галузі знань «Психологія».

Об'єктом дослідження були 27 студентів ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет» та 23 студенти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. На практичному занятті з дисципліни «Психіатрія» під час розгляду теми «Невротичні розлади», оцінювання знань студентів проводилось за допомогою клінічних рольових ігор. На початку заняття студентам роз'яснювалась суть методики. Потім вони ділились попарно відповідно до порядкових номерів у журналі відвідувань: перший по списку з другим, третій з четвертим тощо. Якщо кількість студентів була непарною, то останній студент виступав у ролі супервізора та оцінював інших студентів. Один студент з пари тягнув одну з двох карток, на оборотній стороні яких було написано «дослідник» або «клієнт». Студент, який отримав роль «клієнта» обирав одну з-поміж багатьох карток, на оборотній стороні котрих були написані нозологічні форми невротичних розладів згідно з МКХ-10. Обрану картку він показував лише викладачу. Надалі починалося опитування «клієнта» «дослідником». Студент, який отримав роль клієнта, був зобов'язаний відповідати в межах нозології, яка йому дісталася при витягуванні картки. Студент, який став «дослідником», міг задавати будь-які 10 запитань, знаючи, що у «клієнта» одна з нозологій з групи невротичних розладів (таким чином він міг обирати лише питання, які дозволяють диференціювати між собою невротичні розлади – це дозволяє економити час на практичному занятті). «Клієнт» повинен відповідати в межах нозології, яка йому дісталась, відповідати лише про те, про що питали, не допомагаючи своїми відповідями «досліднику». Після опитування «клієнта» «дослідник» повинен відповісти на три запитання: який невротичний розлад демонстрував «клієнт», обґрунтування діагнозу та про подальший план психотерапевтичної корекції.

Оцінювання проводили наступним чином: студент, який грав «клієнта» оцінювався по тому, наскільки він обізнаний в симптомах того розладу,

картку з яким він витягнув. Якщо він з 10 питань, які йому задавав «дослідник», вірно, згідно з нозологією, відповідь на 9-10, він отримував «відмінно», якщо відповідь на 8 – це «добре», 6-7 правильних відповідей – «задовільно», в іншому випадку – «незадовільно». «Дослідник» оцінювався за трьома критеріями: правильність діагнозу, правильність в його обґрунтуванні та правильність побудови плану психотерапевтичної корекції. Якщо діагноз встановлюється невірно, студенту говорять правильний, і він повинен його обґрунтувати та призначити план психотерапевтичної корекції. Якщо всі 3 критерії правильні, студент отримує оцінку – «відмінно», якщо 2 критерії правильні – «добре», одна правильна відповідь – «задовільно», в іншому випадку – «незадовільно». Після кожної рольової гри проводилось обговорення та надавалися відповіді на запитання студентів. Якщо у рольовій грі брав участь «супервізор» (студент який залишився без пари), він повинен був оцінювати до викладача правильність відповідей «пацієнта» та «дослідника», після чого він сам буде оцінений на знання теми. Зауважимо, що під час рольових ігор акторська майстерність не оцінювалась.

Для оцінки ефективності запропонованої методики всі студенти заповнювали анонімну анкету, яка включала наступні питання:

1. Наскільки Вам сподобалась дана методика оцінювання знань?
2. В якій мірі рольова гра дозволяє поліпшити запам'ятовування навчального матеріалу за темою?
3. Наскільки точно рольова гра дозволяє оцінити рівень Ваших знань?
4. Чи Ви бажаєте, аби рольові ігри проводились на практичних заняттях з інших тем?

Перші 3 пункти оцінювалися від 1 бала (зовсім не сподобалось, не дозволяє оцінити знання, зовсім не покращують запам'ятовувати матеріал) до 10 балів (максимально сподобалось, максимально дозволяє оцінити). Останній пункт – оцінювався «так» чи «ні».

Результати та їх обговорення. В анонімному опитуванні взяли участь 50 студентів. По першому пункту опитувальника (сподобалось) середній бал

– 8,6, по другому пункту (поліпшення запам'ятовування) середній бал – 7,8, мода – 8. По третьому пункту опитувальника (оцінка знань), середній бал – 8,1, мода – 7,5. По четвертому пункту анкети (хотіли б повторити) – 93,2% (47 з 50) студентів відповіли, що «так». Переважна більшість студентів дуже позитивно оцінила застосування рольових ігор на практичному занятті та хотіли б надалі застосовувати даний метод для оцінки їх знань на практичних заняттях. Рольові ігри дозволяють досягнути 3-го рівня знань за В. П. Безпалько та застосовувати свої знання на практиці. Отримані результати свідчать, що студентам більше подобаються рольові ігри, ніж вирішення клінічних задач або кросвордів, які також дозволяють досягнути відповідного рівня знань [2, с. 92; 6, с. 252–256].

Більшість студентів вважає оцінку, яку вони отримали на практичному занятті за допомогою клінічних рольових ігор, справедливою, про що свідчить середня оцінка у 8,1 бала.

Висновки. Клінічні рольові ігри дозволяють формувати компетентності з дисципліни «Психіатрія» в повному обсязі, позитивно оцінюються студентами, дозволяють досягати 3-го рівня знань, не потребують змін в навчальних планах та потребують мінімальної підготовки до їх проведення, а також дозволяють досить об'єктивно оцінити застосування знань студентів у практичній діяльності. Враховуючи все вищенаведене, клінічні рольові ігри можуть бути рекомендовані як альтернатива деяким традиційним методам оцінювання (наприклад, тестовим завданням), або як доповнення до традиційних методів навчання та оцінювання.

Список використаних джерел:

1. Сабатовська І. С. Педагогічні умови використання активних методів навчання у процесі підготовки фахівців медичного профілю / І. С. Сабатовська, М. А. Селезньов // Медична освіта. 2017. № 4. С. 48–52.
2. Спіріна І. Д. Використання «рівнів навчання» для оцінки знань студентів на циклі «Психіатрія. Наркологія» / І. Д. Спіріна, С. В. Рокутов, Р. М. Тимофєєв, А. В. Шорніков // Медична освіта. 2016. № 3. С. 90–92.

3. Олійник Н. Ю. Ефективність ігрових моделей навчання в системі сучасної вищої освіти / Н. Ю. Олійник // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної й технологічної освіти. 2016. № 7. С. 70–75.
4. Громова А. М. Роль рольових ігор у вивченні акушерства та гінекології / А. М. Громова, Н. І. Мітюніна, В. Б. Мартиненко [et al.] // Медична освіта. 2017. № 2. С. 117–120.
5. Мирний Д. П. Використання сучасних інноваційних технологій у процесі професійної підготовки лікарів-інтернів / Д. П. Мирний, А. І. Мирна, О. О. Савченко, Ю. В. Кацюба // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. 2015. № 24(1). С. 639–645.
6. Наумов Л. Б. Учебные игры в медицине / Л. Б. Наумов Ташкент: «Медицина». 1986. 320с.

Спіріна Ірина Дмитрівна

*Доктор медичних наук, професор кафедри психології ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»*

Коваленко Тетяна Юрївна

*Кандидат медичних наук, доктор наук з державного управління,
професор кафедри психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»*

Фаузі Єлизавета Сергіївна

*Кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної медицини з курсом
фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олеся
Гончара*

ВИКОРИСТАННЯ КРОСВОРДІВ ЯК АКТУАЛЬНОЇ ФОРМИ РОЗВИВАЮЧОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Вступ. Метою підготовки студентів-психологів є формування та розвиток особистості майбутнього фахівця, його професійної компетенції та здатності діяти в сучасних умовах. Доведено, що швидше й якісніше студенти засвоюють навчальний матеріал за умови, якщо він може викликати позитивні емоції. Адже емоційна складова, закладена в завданні, сприятиме підвищенню працездатності студентів, позитивно позначиться на розумових процесах, навчальній мотивації та самоуправлінні, а також створить сприятливий психологічний клімат для реалізації навчання [2, с. 102–103]. На сучасному етапі вищої професійної освіти використовуються різні форми та

методи навчання. Якісному навчанню допомагає створення графологічної структури теми, схеми, графіки, діаграми, анкети, питання інтерв'ю, кросворди з відповідями до них тощо [3, с. 16].

Використання кросвордів в освітньому процесі є одним з прийомів розвиваючого навчання, яке ґрунтується на принципі визнання студента суб'єктом пізнавальної діяльності [9, с. 139–140]. Ідея використання кросвордів у викладанні медичних дисциплін не нова, наприклад, в США була надрукована збірка кросвордів для підготовки до складання іспиту USMLE STEP-2 [1]. Також кросворди для самостійної роботи використовують при підготовці з фармакології та онкології [7, с. 117; 5, с. 238; 8, с. 91]. В сучасній вітчизняній системі вищої освіти кросворди можливо використовувати як методику визначення (контролю) знань студентів, або як методику оцінювання самостійної позааудиторної роботи замість звичних питань, які теж можливо використати в певних випадках. Зазначимо, що метод оцінювання за допомогою кросвордів дозволяє більш «гнучко» задавати питання з теми занять, а можливість «вгадати» правильну відповідь дозволяє студентам, навіть при недостатній підготовці, активно приймати участь в навчальному процесі і розвивати своє мислення.

Матеріали та методи. З метою підвищення якості освіти, підвищення інтересу до предмету, що вивчається, а також задля розвитку у студентів нестандартного, творчого мислення на кафедрі психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет» та на кафедрі загальної медицини з курсом фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара було прийнято рішення використати такий метод навчання, як розв'язання кросвордів при викладанні дисципліни «Психіатрія» та «Медсестринство в психіатрії». Нами за допомогою програмного забезпечення сайту <http://cross.highcat.org>, було створено кросворд за темою практичного заняття «Психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання психоактивних речовин».

Для визначення ефективності запропонованої форми оцінки знань студентів було розроблено опитувальник, що містить 4 питання:

- 1) Наскільки сподобалась оцінка знань за допомогою кросвордів?
- 2) Наскільки дана методика дозволяє оцінити саме ваші знання?
- 3) Наскільки оцінювання за допомогою кросвордів дозволяє краще запам'ятати навчальну інформацію?
- 4) Чи хотіли б Ви щоб оцінювання за допомогою кросвордів проводилось і за іншими темами практичних занять?

Перші три питання опитувальника оцінювались студентами за десятибальною шкалою від «1» до «10». На четвертий пункт опитувальника студенти мали відповісти «так» чи «ні».

Вирішення кросвордів як елемент практичного заняття було проведено для 56 студентів. Кросворд було використано на заміну вхідного тестового контролю за темою заняття. На розв'язання кросворду з 20 питань відводилося 20 хвилин навчального часу. Після чого студенти заповнювали опитувальник з 4-х запитань. Потім розв'язаний кожним студентом кросворд перевірявся. Оцінювання проводилося за допомогою рангової системи: студенти, що набрали 1 і 2 ранги по кожній правильній відповіді отримали традиційну оцінку «5», останній та передостанній результати по правильним відповідям отримували оцінку «3»; ті, що не відповіли правильно ні на одне питання – «2»; усі інші студенти отримали оцінку «4». Потім студентам повідомляли їхні результати та, за необхідністю, правильні відповіді, після чого переходили до інших елементів практичного заняття.

Результати та їх обговорення.

Отримані наступні результати:

- 1) на перше запитання «Наскільки сильно сподобалась оцінка знань за допомогою кросворду?» отримані наступні результати: середнє значення 5,87 балів (де 1 – зовсім не сподобалось, а 10 – дуже сильно сподобалось); мода – 3, розброс оцінок від 1 до 10 балів;

2) по другому питанню «Наскільки дана методика дозволяє оцінити Ваші знання?» отримані наступні результати: середній бал 5,01 (де 1 – зовсім не оцінює мої знання, а 10 – повністю оцінює мої знання); мода – 2; розброс оцінок від 1 до 10;

3) по третьому питанню «Наскільки краще оцінювання за допомогою кросвордів дозволяє запам'ятати навчальну інформацію?» отримані наступні результати: середній бал 6,07 (де 1 – зовсім не допомагає мені запам'ятати навчальний матеріал, а 10 – дуже добре допомагає запам'ятати навчальний матеріал);

4) по четвертому питанню «Чи хотіли б Ви щоб оцінювання за допомогою кросвордів проводилось і по інших темах практичних занять?» отримані результати: 52,6% студентів не хотіли б повторного оцінювання за допомогою кросвордів.

Виходячи з отриманих результатів, можна стверджувати, що частина студентів суб'єктивно прихильно оцінюють даний метод, але більшість студентів висловили небажання використовувати його для оцінки знань на практичних заняттях. Ми виділяємо декілька причин таких результатів: по-перше, низький рівень підготовки студентів, що утруднює їх відповідь на запитання, особливо у незвичайному форматі, як це було у кросворді; по-друге, певна інертність студентів при введенні нових форм оцінювання, що диктується принципом «звичне явище – безпечне»; по-третє, ригідність мислення, так як багато студентів через недостатню мотивацію до отримання компетенцій просто «вчать за підручником». Такі завдання як кросворд, кейси, в тому числі й відеокейси, дозволяють оцінювати саме третій «рівень навчання» за В. П. Беспалько – здатність застосовувати отримані знання на практиці в умовах невизначеності, тобто формування навичок і компетенцій, як основної мети навчання майбутніх медиків [4, с. 65–66; 6, с. 88–112].

Висновки. Кросворди можуть слугувати стимулом для набуття нових знань, особливо коли в кросворди включені слова, з якими студентам не доводиться стикатися у повсякденному житті. Через велику кількість часу,

який потрібен для заповнення кросворду, дана методика потребує певної модифікації. Оскільки запропонована методика в цілому позитивно оцінюється студентами, ми рекомендуємо використовувати вирішення кросвордів у якості самоконтролю або для контролю самостійної роботи студентів. Це підвищить інтерес до такої роботи і буде мотивувати до її проведення. Окрім цього, оцінка знань за допомогою кросворда допоможе сформувати у студентів здатність застосовувати отримані знання на практиці, а також підвищити загальний інтерес до дисциплін «Психіатрія» та «Медсестринство в психіатрії».

Список використаних джерел:

1. Viera A. J. Crosswords usmle step 2 board review / A. J. Viera, M. A. Sutton. Lippincott Williams Wilkins, 2014. 201 p.
2. Денисенко С. М. Принцип емоційності як важлива складова проектування мультимедійних електронних освітніх ресурсів / С. М. Денисенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2015. № 78. С. 102–106.
3. Деніна Р. В. Види організації самостійної роботи студентів з внутрішньої медицини / Р. В. Деніна // Медична освіта. 2015. № 4. С. 15–18.
4. Дзяк Г. В. Шляхи підвищення якості навчання на підставі моніторингу анкетування випускників академії / Г. В. Дзяк, Т. О. Перцева, С. В. Захаров, Г. В. Горбунова // Медична освіта. 2015. № 2. С. 64–66.
5. Gaikwad N. Crossword puzzles: self-learning tool in pharmacology / N. Gaikwad, S. Tankhiwale // Perspectives on Medical Education. 2012. Vol. 1, № 5–6. P. 237–248.
6. Наумов Л. Б. Учебные игры в медицине / Л.Б. Наумов Ташкент: «Медицина». 1986. 320с.
7. Shah S. Crossword puzzles as a tool to enhance learning about anti-ulcer agents / S. Shah, L. M. J. Lynch, L. Z. Macias-Moriarity // American Journal of Pharmaceutical Education. 2010. Vol. 74, № 7. P. 117.
8. Спіріна І. Д. Використання «рівнів навчання» для оцінки знань студентів на циклі «Психіатрія. Наркологія» / І. Д. Спіріна, С. В. Рокутов, Р. М. Тимофеев, А. В. Шорніков // Медична освіта. 2016. № 3. С. 90–92.
9. Твердохлеб О. Г. Кроссвордные задания как прием развивающего обучения / О. Г. Твердохлеб // Вестник Пермского Национального Исследовательского Политехнического Университета. Проблемы Языкознания И Педагогики. 2016. № 2. С. 139–146.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД РОБОТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Байдик Віта Володимирівна,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
Українського науково-методичного центру практичної психології і
соціальної роботи НАПН України*

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ДЛЯ ПСИХОЛОГІВ: НОВІ ФОРМАТИ НАВЧАННЯ І ВЗАЄМОДІЇ

Сьогодні в Україні професія психолога набула особливої привабливості, а психологічні знання викликають стійкий практичний інтерес. У сучасних реаліях українське суспільство очікує від практичної психології ефективного розв'язання найрізноманітніших проблем, тому проблема професійного вдосконалення працівників психологічної служби, а отже й їх освіти, стоїть на часі.

Актуальність теми післядипломного навчання як основної форми професійного вдосконалення та чинника забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних фахівців на національному й міжнародному ринках праці, не викликає ніяких сумнівів. У новому 21 столітті раніше отримані знання постійно застарівають, без оновлення професійних знань фахівець не зможе освоювати та впроваджувати нові відкриття й технології, він буде практично не придатним до роботи.

Затверджений у 2020 році «Професійний стандарт практичного психолога закладу освіти» [4] визначає здійснення власного професійного розвитку та самоосвіту як одну із трудових функцій психолога.

Реформування системи освіти в державі призвели до суттєвих змін в її структурі, змісті, організації, формах і методах навчання, що викликало актуальність оновлення системи післядипломної освіти як складової, органічної частини системи безперервної освіти педагогів.

Післядипломна освіта психологів здійснюється зазвичай через перепідготовку, спеціалізацію, підвищення кваліфікації та стажування. Нині діє значна кількість нормативних актів різного рівня й галузевої належності, в яких містяться норми, що регламентують процес післядипломної освіти. За своїм статусом практичні психологи закладів освіти належать до педагогічних працівників [5], тому питання підвищення їх кваліфікації регулює Постанова КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», яка надає їм право самостійно обирати конкретні форми, види, напрями та суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації [2].

Саму тому впродовж останніх років стрімкими темпами розвиваються нові форми та методи післядипломної освіти, збагачення новими концептами в системі понять «неперервна освіта», «освіта для дорослих», «післядипломна освіта», «неформальна освіта», «інформальна освіта». Вільний доступ до різних форм здобуття освіти надає широке впровадження в загальну систему вітчизняної освіти інформаційно-комунікаційних технологій (онлайн-навчання). Згідно з Положенням про дистанційне навчання можливе запровадження його або як окремої форми навчання, або використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання у різних формах [3].

Інтернет-простір пропозицій сучасних провайдерів освітніх послуг зараз надзвичайно різноманітний. Найбільш численну групу представляють заклади, що поєднують різні традиційні форми очного й дистанційного навчання з використанням онлайн-сервісів в дусі часу. Варіантів таких пропозицій багато, але в кожному випадку комп'ютеризована лише частина навчального процесу.

Іншу групу представляють навчальні центри дистанційного навчання, робота яких базується виключно на Інтернет-технологіях (Університет КРОК, EdEra, Prometheus, Український відкритий університет післядипломної освіти УВІППО, центри при навчальних закладах тощо).

Моделі дистанційного навчання у таких центрах також різноманітні. Подібних навчальних центрів, іноді іменованих «віртуальними університетами», не так багато через високі вимоги до апаратно-програмного оснащення й рівня підготовки персоналу, а також необхідності значних початкових фінансових вкладень [1]. Інтернет-навчання найбільш орієнтовано на неформальну освіту педагогічних працівників, коли значну частину часу вони присвячують самостійному навчанню.

Навчання за неформальними онлайн-програмами, зазвичай, безкоштовне або дешевше, ніж здобуття формальної освіти, і це безумовна перевага. При цьому слухачеві не потрібно займатися пошуком і придбанням навчальних матеріалів, посібників, довідково-ілюстративного матеріалу, оскільки доступ до комплекту необхідних навчальних матеріалів слухач отримує після реєстрації [1].

Але розглядаючи питання підвищення майстерності практичних психологів, неможливо не зупинитися на особливостях професійної діяльності практичних психологів, на необхідності розширення їхньої когнітивно-конструктивної складової професійної компетентності, тобто на розширення спектру професійних знань і умінь психологів. На онлайн-курсах неможливо відтворити повною мірою активні методи навчання, як-то тренінги, балінтовські групи, рефлепрактики, релаксійні вправи, супервізії, організаційно-діяльнісні ігри тощо. Як вказують численні опитування серед практиків-психологів, онлайн-курси не є у цьому сенсі ефективними, вони є неприродними для прикладної науки. Майже 90 % слухачів курсів підвищення кваліфікації надають перевагу контактній, очній формі, в якій насамперед можливо отримати досвід тренінгової, консультативної, корекційної роботи. Рівень професіоналізму психологів визначається не лише отриманням теоретичних знань, а й розвитком їх професійно важливих якостей та компетентностей. Психолог-практик потребує удосконалення навичок спілкування, вміння підтримувати контакти, вміння контролювати свою поведінку, розвиток атракції, емпатії, емоційного зараження, ці фактори

є дуже важливими для його успішної професійної діяльності. Отже, ефективні практики, які передають суть професійної компетенції психолога, побудовані на базі діалогічних методів роботи під час навчання. Технології дистанційного навчання значно обмежують ці підходи.

З огляду на вищезазначене, дидактична інтеграція в системі післядипломної освіти повинна бути компенсаторною (отримання нових знань), технологічною (розширення спектра умінь та навичок), інноваційно-практичною (освоєння нового та передового досвіду), творчою (розвиток творчого потенціалу учасників освітнього процесу). Характерною особливістю інноваційного змісту професійного вдосконалення практичних психологів в системі освіти є його варіативність та індивідуальна зорієнтованість.

Сучасне оновлення освіти та динамічний розвиток суспільства потребує формування концептуальних методологічних підходів до післядипломної освіти як до цілісної системи, необхідної для становлення та професіоналізму спеціалістів психологічної служби.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л.І. Дисимінація дистанційних форм навчання у неформальній освіті молоді та дорослих. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2019. Вип. 1 (15) С.78-88.
2. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2021).
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: наказ МОН України від 25.04.2013 № 466 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE23235.html (дата звернення: 25.05.2021).
4. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти»: Лист Міністерства освіти і науки України від 30.11.2020 №6/1427-20 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf (дата звернення: 25.05.2021).
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

*Кальченко Анастасія Анатоліївна,
здобувач 3 курсу факультету права та психології ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»*

*Єхалова Людмила Василівна,
науковий керівник: викладач факультету права та безпеки ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»*

ПРОБЛЕМА РАННЬОЇ ДІАГНОСТИКИ ОБДАРОВАНOSTІ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Тема обдарованості – одна з найдавніших наукових тем. Однак, останнім часом різко зросла зацікавленість суспільства саме в реалізації інтелектуального і творчого потенціалу людини як одного з головних ресурсів не тільки розвитку, але і виживання людства в умовах загрози соціальних і природних катаклізмів.

На сьогодні теоретичні питання дослідження обдарованості, зокрема її ранньої діагностики, розглянуті недостатньо. Тому потребують додаткового розгляду.

Метою дослідження є аналіз проблеми ранньої діагностики обдарованості в сучасній психології.

Об'єктом дослідження є процес й формування креативності в обдарованих дітей.

Предметом дослідження є поняття та значення діагностики обдарованості.

Варто зазначити, що в цей час не існує чіткого визначення обдарованості. Значні труднощі у визначенні поняття обдарованості пов'язані з загальноприйнятим розумінням цього терміну, коли обдарованість розглядається як синонім таланту. У 1972 році Комітет з освіти США опублікував наступне визначення обдарованості: обдарованими та талановитими дітьми можна назвати тих, які, за оцінкою досвідчених фахівців, в силу видатних здібностей демонструють високі досягнення в одній або декількох сферах діяльності: інтелектуальній, академічній, творчій,

спілкування і лідерства, в художній, спортивній. Такі діти потребують диференційованих навчальних програм і / або допомоги, які виходять за рамки звичайного шкільного навчання для того, щоб мати можливість реалізувати свій потенціал та зробити внесок в розвиток суспільства [4, с. 132].

Н. С. Лейтес у своїх роботах багато чого прояснив в розумінні обдарованості [5, с. 23]. Саме він вводить найширше поняття обдарованості. Загальна розумова обдарованість, «позначається усюди, де потрібні гідності розуму». «При цьому розумова здатність не зводиться до інтелекту: обдарованість – це особливий склад особистості». Найбільшу увагу Лейтес приділив саме систематизації життєвих фактів, психологічних особливостей видатних за своїми розумовими можливостями дітей і підлітків, а не прагнув фокусуватися тільки на вже формалізованому вимірювальному підході. На його думку, індивідуальні відмінності в обдарованості пов'язані зі специфікою вікового розвитку. Він вводить нове поняття – «вікова обдарованість», підкреслюючи тим самим тісний взаємозв'язок різних проявів обдарованості з віком [3, с. 45].

Під креативністю ми розуміємо складову частину обдарованості, яка є особистісною категорією, продуктивною динамічною структурою особистості в сукупності творчого потенціалу, нахилів та здібностей, що виражаються у творчій індивідуальності. У проблемі особистості та творчості підкреслюється пріоритет особистісних, а не інтелектуальних чинників творчості. Основною умовою розвитку творчості є розвиток особистості дитини.

Дж. Гілфорд відокремив чотири параметри креативності:

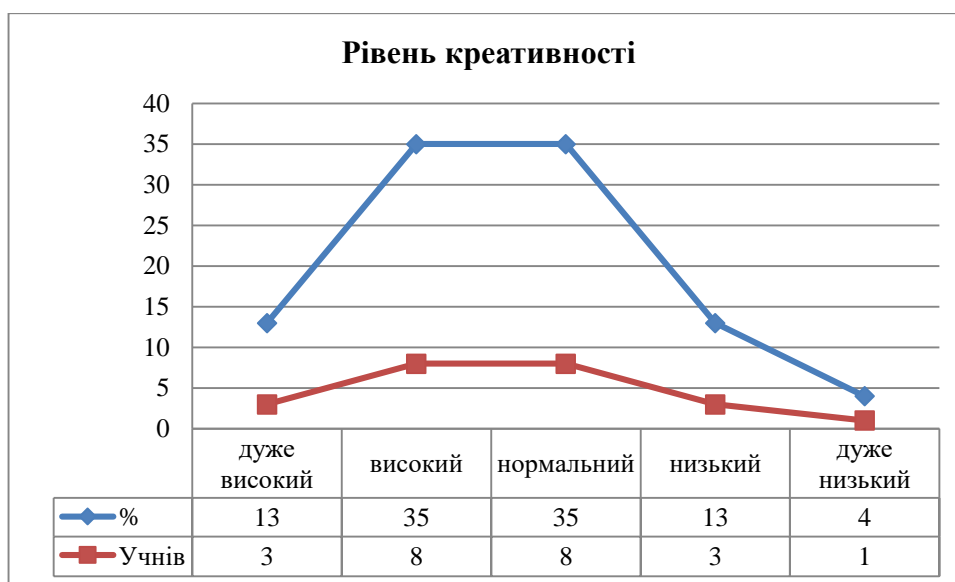
- оригінальність;
- семантичну гнучкість;
- образну адаптивну гнучкість;
- семантичну спонтанну гнучкість.

В контексті теми ранньої обдарованості було проведено дослідження. [3, с. 45]

У ході дослідження протестовано 22 дитини (10 хлопців та 12 дівчат) віку 9-10 років. Всі вони є учнями 4 класу, загальноосвітньої школи м. Дніпра.

Для тестування ми використовували адаптований варіант опитувальника креативності Д. Джонсона.

Результати за методикою показали, що: дуже високий рівень креативності демонструють 3 учні (13%), високий рівень – 8 учнів (35%), нормальний рівень також у 8 учнів (35%), 3 учні (13%) мають низький рівень креативності, в одного учня (4%) дуже низький рівень креативності.

Середній рівень креативності демонструють діти, які показують свої таланти в навчальній діяльності тобто це діти відмінники, які швидко схоплюють навчальний матеріал і проявляють себе достатньо ерудованими в додаткових завданнях, міжрегіональних олімпіадах, декларуванні власних віршів. Високий рівень демонструють діти, які мають високі результати, як в навчальній діяльності, так і у творчій, тобто такі діти беруть участь у шкільних театральних гуртках, беруть участь у спортивних змаганнях,

образотворчому мистецтві. Низький рівень демонструють діти, які не цікавляться освітньою діяльністю і не дуже проявляють себе на творчому терені. Зазвичай такі діти навчаються на середньому рівні або нижче середнього і показують певні результати в спортивній діяльності. Дуже низький рівень зустрічається не часто, але як ми бачимо один учень показав дуже низький рівень креативності. Цей учень не демонструє зацікавленість у навчанні, але він має навички соціальної компетентності, має досягнення в вербальному оформленні думки, наприклад, при написанні творів.

Отже, завдяки нашому дослідженню, ми можемо зробити наступні висновки.

1. Діагностика обдарованих дітей – це довготривалий процес, пов'язаний з діагностикою розвитку певної дитини.

2. Ефективне виявлення обдарованості дитини за допомогою будь-якого одноразового тестування недоцільна. Це довготривалий процес який вимагає поетапності та поступовості.

3. Важливо попустити можливість помилки, яку можна допустити в оціненні обдарованості дитини, як в позитивній, так і в негативній мірі при використанні психодіагностичних методик: високі значення того чи іншого показника не завжди є свідченням обдарованості, так само і низькі його значення ще не є доказом її повної відсутності. Своєю чергою, низькі показники по тесту креативності можуть бути пов'язані зі специфічною пізнавальною позицією дитини, але ніяк не з відсутністю у нього творчих здібностей.

4. Слід враховувати, що дитяча обдарованість не гарантує талант дорослої людини. Відповідно далеко не кожен талановитий дорослий виявляв себе в дитинстві як обдарована дитина.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є. Обдарованість: сутність, структура, перспективи розвитку, Актуальні проблеми психології: Проблеми психології

- обдарованості: зб. наук. пр. за ред. С.Д. Максименко та Р.О. Семенової. Т. 6. Вип. 3. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008.
2. Амонашвили Ш.А. Гуманно-личностный подход к детям. М.: ИПП; Воронеж: МОДЭК, 1998.
3. Горбильова О. В. Тлумачення поняття «обдарована дитина» в працях науковців Індії, Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 3 (56). 2013
4. Ксьонзович І. Обдарованість – кінцевий результат, збіг багатьох факторів, Психолог. № 19. 2006.
5. Кульчицька О. Соціальне середовище у розвитку обдарованості, О. Кульчицька, Обдарована дитина. 2004. № 8.

*Колісник Людмила Олексіївна,
кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології,
практичний психолог Сумського державного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ МОЛОДІ НА ПОСЛУГИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Стан психічного здоров'я українців викликає стурбованість. Стрімко зростає кількість депресивних та тривожних розладів, випадків суїциду тощо. За даними МОЗ Україна займає перше місце за кількістю психічних розладів у Європі. Згідно зі статистикою від різноманітних нервових розладів страждає кожен третій українець. Інвалідизація від психічних захворювань займає друге місце серед інших захворювань.

Поряд з цим культура звернення до фахівців «пси»-сфери не є поширеною, про що, зокрема, свідчать дані соціологічного дослідження групи «Рейтинг». 91% українців ніколи не звертались за допомогою до психолога, 5% – звертались рідко, 3% – іноді. Часто та постійно відвідують психолога лише по 1% респондентів. Варто відзначити, що вибірка є репрезентативною для всього населення України.

Водночас опитування проведене наприкінці 2020 року Асоціацією психологів вищої школи України серед молоді України у віці 16-25 років показало, що старші школярі та студенти значно частіше за старше покоління звертаються за допомогою до психолога. Так, 16,3% опитаної молоді має

досвід роботи з психологом; 68,7% розглядають можливість звернення у разі потреби. Тож бачимо, що попит на послуги психолога значно вищий серед молоді. Вони вже значно частіше готові звертатися за психологічною допомогою.

Серед форм роботи з психологом, які були зазначені учасниками опитування як найбільш прийнятні: офлайн консультування (70,1%), психологічні тренінги (41,7%), онлайн консультування (20,7%), анонімне листування (17,6%). Лише 7,2% відповіли, що для них неприйнятна жодна з форм роботи з психологом.

Оскільки переважна більшість молодих людей зосереджена у навчальних закладах, зокрема ЗВО, то саме тут мають бути створені умови для отримання кваліфікованої психологічної допомоги. Психологічні служби в університетах повинні бути реально діючими та такими, що викликають довіру у студентів. Останнє можливо за наступних умов:

- наявність простору для індивідуальної та групової роботи з психологом – відповідно оснащені кабінети, розташовані у доступному, але водночас затишному місці.

- поінформованість студентів про наявність сервісу психологічної служби у ЗВО. Цьому сприяє інформація на сайті університету, сторінках соціальних мереж, дошках оголошень. Особливо дієвим у цьому напрямку є особисте знайомство з психологом через групову роботу (просвітницькі та профілактичні лекторії, семінари, тренінги).

- відповідна репутація психологів університету як таких, хто дотримується принципів конфіденційності та безоціночності у роботі. Для цього, зокрема, представники психологічних служб не повинні бути залучені в опитуваннях в університеті, результати яких стають публічними. Також психолог не повинен займати адміністративні посади у ЗВО, брати участь у виховних комісіях, адже у такому випадку він виступатиме від імені «караючої», а отже, оціночної інстанції.

- практичні психологи не повинні суміщати роботу у психологічній службі та викладацьку діяльність. Якщо такого сумісництва не уникнути за браком фахівців, то має бути декілька практичних психологів, що забезпечить можливість уникнення подвійних (психолог/викладач) стосунків зі студентами.

Таким чином, вищі навчальні заклади саме через створення психологічних служб мають реагувати на попит молоді на психологічну допомогу, враховувати специфіку запиту (перш за все можливість очного індивідуального консультування) та формувати культуру звернення до фахівців у сфері психічного здоров'я.

*Лазаренко Вікторія Іванівна,
кандидат соціологічних наук, доцент Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

Науковцями доведено, що формування особистості відбувається протягом усього життя. Але період навчання у закладах вищої освіти має особливе значення в житті молоді людини, оскільки у цей період закладаються основи професійних знань, умінь, відбувається формування професійних якостей, які мають стати нагодою молодим людям у їх подальшому професійному і суспільному житті. Тому питання професійного становлення набуває особливого значення саме у період навчання молоді у закладах вищої освіти.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, *головним завданням вищої школи* є «професійна підготовка студентів, формування фахівців із вищою освітою, здатних до творчості, прийняття оптимальних рішень, таких, що уміють узгоджувати свої дії з діями інших учасників спільної діяльності»

[3]. Для того, щоб вирішити такі завдання, викладачам вишів у освітньому процесі потрібно враховувати психологічні закономірності професійного становлення студентів як майбутніх фахівців, забезпечити у вищому навчальному закладі належні психолого-педагогічні умови для особистісного та професійного зростання студентів як майбутніх фахівців.

Нашою метою є презентація досвіду роботи соціально-психологічної служби Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара з психологічного супроводу особистісного та професійного становлення студентів університету, як майбутніх фахівців, під час їх навчання в університеті.

Здійснивши аналіз наявних підходів і концепцій професійного розвитку особистості, під професійним становленням майбутнього фахівця розуміємо поетапний процес індивідуально-особистісного розвитку та становлення особистості. Цей процес, на наш погляд, потребує психологічного супроводу.

Під психологічним супроводом науковці розуміють комплекс безперервних заходів з надання психологічної допомоги на певному етапі життя, спрямований на підтримання або поліпшення психологічного розвитку особистості. Це виглядає як цілісний, безперервний процес вивчення, аналізу, розвитку й корекції пізнавальних, мотиваційних, емоційно-вольових процесів особистості, який є суб'єктом супроводу [5].

Останнім часом в сучасній психологічній науці та практиці ідея реалізації психологічного супроводу набула особливої популярності серед моделей шкільної психологічної служби (Є. Александровська, Т. Дворецька, Є. Казакова, Є. Козирева, А. Колеченко, Р. Овчарова, В. Семикін, Т. Чіркова та ін.), дитячих садочків (Г. Бардієр, І. Ромазан, О. Тохтамиш, Т. Череднікова та ін.), професійних навчальних закладів (Т. Афанасьєва, К. Бабак, М. Деркач, А. Плугарева та ін.). Разом з тим, психологи наголошують на існуванні певної специфіки у реалізації психологічного супроводу в умовах різних видів освітніх закладів. Це обумовлено різними підходами до освітніх

завдань, можливостей та орієнтирів освітніх закладів різних рівнів акредитації.

Зміст психологічного супроводу студентів у професійній освіті детально проаналізований Е. Зеєром, який наголошував, що психологічний супровід фахового становлення особистості – це складова частина професійної освіти, яка полягає в психологічній допомозі людині щодо подолання труднощів професійного життя, корекції деструктивних тенденцій розвитку, підвищення адаптованості майбутнього фахівця до соціально-економічних і технологічних змін, розвитку у нього позитивної професійної перспективи [2, с. 266–267].

Одним із головних завдань психологічного супроводу здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки є не тільки надання їм своєчасної допомоги та підтримки, але й навчання самостійному та відповідальному подоланню труднощів у своєму особистісному і професійному становленні. Ми розглядаємо психологічний супровід вищівського етапу особистісного та професійного становлення молоді як створення певних умов для повноцінного розвитку і навчання майбутніх фахівців у конкретному освітньому середовищі. При цьому, головним принципом психологічного супроводу виступає визнання права суб'єкта самому приймати рішення щодо шляхів свого професійного становлення та нести відповідальність за їх наслідки. Тобто формування і підтримання суб'єктності є пріоритетним принципом психологічного супроводу у закладах вищої освіти під час фахової підготовки молоді.

Не менш важливим питанням реалізації психологічного супроводу особистісного і професійного зростання майбутніх фахівців є вибір форм і засобів. Наразі в психологічній науці та практиці пріоритет надається активним, в тому числі інтерактивним методам навчання, а саме соціально-психологічним тренінгам. Доцільність та переваги їх застосування в практиці підготовки фахівців підкреслюють такі автори, як О. Ф. Бондаренко, А. С. Борисюк, Ю. М. Ємельянова, О. П. Саннікова, Т. С. Яценко.

Реалізація якісного психологічного супроводу професійного становлення студентської молоді можливий за умови функціонування психологічної служби у відповідному навчальному закладі вищої освіти (Л. Бебеза, Л. Гриценко, Н. Демидюк, Т. Ілляшенко, В. Панок та ін.) [4]. Для реалізації завдань психологічного супроводу необхідно поєднання зусиль керівництва вишу, викладацького складу, кураторів навчальних груп, практичних психологів та самих здобувачів вищої освіти. Органом, який має об'єднати усі ланки вишу є психологічна служба закладу вищої освіти. Реалізація психологічного супроводу професійного становлення молоді можлива при наявності комплексної програми, яка має охоплювати усі етапи навчання молоді у закладі вищої освіти.

У Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара вже тривалий час функціонує соціально-психологічна служба, метою діяльності якої є психологічний супровід та підвищення ефективності освітньо-виховного процесу, сприяння особистісному та професійному зростанню, соціальному добробуту й збереженню психологічного здоров'я усіх його учасників: студентів, викладачів і співробітників.

Соціально-психологічна служба свою діяльність координує з Центром гуманітарних проблем освіти та виховання молоді ДНУ, об'єднує її з діяльністю деканатів (а саме, підтримує безпосередні зв'язки із заступниками деканів з виховної роботи), з Центром соціальних ініціатив і волонтерства ДНУ, кураторами академічних груп, радою студентів університету, радами студентів факультетів і гуртожитків, комендантами й завідувачами гуртожитків.

Для досягнення мети та реалізації завдань соціально-психологічною службою розроблений та впроваджується загальноуніверситетський проєкт *«Психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців під час навчання в університеті»*. Проєкт реалізується протягом усього періоду та охоплює усі етапи навчання молоді в університеті. Його метою є створення у межах університетського середовища

максимально сприятливих умов для навчання, особистісного і професійного становлення майбутніх фахівців.

Формами реалізації психологічного супроводу професіоналізації студентів університету обрані індивідуальні консультації та групові тренінгові заняття, майстер-класи за різною тематикою; довготривалі та короткотривалі програми (проекти) з надання психологічної підтримки студентам; методична робота.

Технологія та зміст психологічного супроводу студентів у професійній освіті добре проаналізована Е. Зеєром. Він співвідносить вирішення завдань психологічного супроводу з етапами професійного навчання студентів: *адаптація, інтенсифікація та ідентифікація* [1]. Технологія створення, наповнення змістом та кроки реалізації нашого проекту відповідають цим етапам.

Зміст загальноуніверситетського проекту «Психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців під час навчання в університеті» наведений у таблиці 1.

На етапі адаптації (1 курс бакалаврату) колишні школярі (першокурсники) пристосовуються до умов і змісту освітньо-виховного процесу, відбувається освоєння ними нової соціальної ролі, налагодження взаємовідносин з новими одногрупниками та викладачами навчального закладу. У них відбулася зміна процесу організації освітньої діяльності. На даному етапі здійснюється надання студентам-першокурсникам допомоги у пристосуванні до нових умов життєдіяльності, змісту професійно-освітнього процесу. А саме: мотивації навчання, регуляції життєдіяльності у нових життєвих умовах, подолання труднощів самостійного життя і встановленні комфортних взаємин з однокурсниками та педагогами та ін.

Таблиця 1

Загальноуніверситетський проєкт соціально-психологічної служби ДНУ
«Психологічний супровід особистісного та професійного зростання
майбутніх фахівців під час навчання в університеті»

ЗАГАЛЬНОУНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ ПРОЄКТ

«Психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців під час навчання в університеті»
Мета психологічного супроводу – створення в межах університетського середовища максимально сприятливих умов для навчання, особистісного і професійного розвитку та становлення студентів як майбутніх фахівців

Адаптація (діяльність спеціальних здібностей та професійне самовизначення)		Адаптація (управління адаптаційними процесами)	
Адаптація	І курс	Бакалаврат	Магістратура
Адаптація	І курс	II - III курси	IV курс
Адаптація	І курс	Інтенсифікація	Іденטיפікація
Надання допомоги у пристосуванні до умов та змісту професійно-освітнього процесу	Надання допомоги у пристосуванні до умов та змісту професійно-освітнього процесу	Розвиток загальних і спеціальних здібностей, інтелекту, емоційно-вольової регуляції, відповідальності за своє становлення, самостійності	Формування професійної ідентичності, готовності до майбутньої практичної діяльності
<p>Напрями роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - мотивація навчання, - ціннісні орієнтації, - соціально-психологічні установки, - регуляція своєї життєдіяльності; - подолання труднощів самостійного життя і встановлення комфортних взаємин з однокурсниками і педагогами і ін. 	<p>Напрями роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - особистісний і інтелектуальний розвиток, - вирішення проблем взаємин з однолітками і педагогами, - сексуальні відносини (безпечні стосунки та репродуктивне здоров'я), - подолання кризи ревізії та корекції професійного вибору і ін. 	<p>Напрями роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - готовність до професійної діяльності, - навички самопрезентації, - навички пошуку роботи і ін. 	<p>Напрями роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - готовність до професійної діяльності, - навички самопрезентації, - навички пошуку роботи і ін.
<p>Тренінги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Згуртування колективу», - «Стоп-булінг», - «Самовладання у стресових ситуаціях», - «Результативність (життєстійкість)» - «Впевненість у собі» - «Навички ефективного спілкування», - «Засоби конструктивного вирішення конфліктів», - «Життєві цінності», - «Навички медіації». 	<p>Тренінги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Навички конструктивної поведінки», - «Позитивне мислення», - «Ефективне спілкування», - «Толерантність», - «Активна життєва позиція», - «Результативність», - «Стрес і засоби його подолання», - «Профілактика емоційного напруження та конструктивне подолання конфліктів», - «Емоційний інтелект», - «Лідерство», «Навички медіації». 	<p>Тренінги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Самоменеджмент», - «Фінансова грамотність», - «Запобігання торгівлі людьми», - «Навички ефективного комунікацій», - «Пошук роботи та навички самопрезентації», - «Впевненість у собі», - «Креативність», - «Лідерство», - «Результативність (життєстійкість)», - «Навички медіації». 	<p>Тренінги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Самоменеджмент», - «Фінансова грамотність», - «Запобігання торгівлі людьми», - «Навички ефективного комунікацій», - «Пошук роботи та навички самопрезентації», - «Впевненість у собі», - «Креативність», - «Лідерство», - «Результативність (життєстійкість)», - «Навички медіації».

Починаючи з вересня місяця на усіх факультетах проводяться тренінгові заняття за такою тематикою: «Згуртування колективу», «Стоп-булінг», «Самовладання у стресових ситуаціях», «Резильєнтність (життєстійкість)», «Впевненість у собі», «Навички ефективного спілкування», «Засоби конструктивного вирішення конфліктів», «Життєві цінності», «Навички медіації».

На етапі інтенсифікації (2-3 курси бакалаврату) психологічний супровід спрямований на розвиток загальних і спеціальних (фахових) здібностей студентів: інтелекту, емоційно-вольової регуляції, самостійності, відповідальності. Робота психологічної служби спрямована на особистісний і інтелектуальний розвиток студентів, вирішення проблем взаємин з одногрупниками та педагогами, збереження репродуктивного здоров'я, подолання кризи ревізії та корекції професійного вибору та ін. Розроблені та проводяться тренінги за тематикою: «Позитивне мислення», «Ефективне спілкування», «Толерантність», «Активна життєва позиція», «Резильєнтність», «Стрес і засоби його подолання», «Профілактика емоційного напруження та конструктивне подолання конфліктів», «Емоційний інтелект», «Лідерство», «Навички медіації».

На етапі ідентифікації (4 курс бакалаврату, 5-6 курси магістратури) психологічний супровід спрямований на формування професійної ідентичності, готовності до майбутньої професійної діяльності за фахом. У цей час у молодій людині з'являються нові актуальні цінності, які більше пов'язані з матеріальним, сімейним положенням і працевлаштуванням. У зв'язку з цим у випускників зменшується число контактів з однолітками та викладачами. Поступово відбувається дезінтеграція академічних груп. Психологічний супровід відбувається у напрямку надання студентам психологічної допомоги у пошуках сенсу майбутньої життєдіяльності та майбутньої професійної реалізації. Розроблені та проводяться тренінги за такою тематикою: «Самоменеджмент», «Фінансова грамотність», «Запобігання торгівлі людьми», «Навички ефективної комунікації», «Пошук

роботи та навички самопрезентації», «Впевненість у собі», «Лідерство», «Резильєнтність (життєстійкість)», «Навички медіації».

Підбиваючи підсумки, можемо говорити про те, що професійне становлення майбутніх фахівців в період навчання в університеті може бути ефективним за умови психологічного супроводу усіх суб'єктів фахового освітнього процесу. Психологічний супровід професійного становлення майбутніх фахівців у закладі вищої освіти є суттєвим чинником освітньої та суспільної успішності студентів, виникає як відповідь на потребу сучасних вимог до особистості фахівця, його професійної самостійності, конкурентоспроможності.

Змістовну основу особистісно-професійного становлення мають складати певні соціально-психологічні умови, які ініціюють формування особистісних та професійно важливих якостей. Такими умовами є організація і проведення групових тренінгових занять та індивідуальних консультацій на певному етапі професійної підготовки молоді під час навчання в університеті. Реалізація психологічного супроводу професійного становлення студентів у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара здійснюється соціально-психологічною службою у рамках загальноуніверситетського проєкту «Психологічний супровід особистісного та професійного зростання майбутніх фахівців під час навчання в університеті», який повністю задовольняє потреби молоді в отриманні психологічної допомоги в процесі їх професійного становлення.

Список використаних джерел:

1. Зеер Э.Ф., Сыманюк Э.Э. Кризисы профессионального становления личности // *Психологический журнал*. 1997. Т. 18. № 6. С. 35–44.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессионального развития: Учебн. пособие. Москва: Издательский центр «Академия», 2007. 240 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти URL: [https://zakon.rada.gov.ua / laws/show/347/2002](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002).
4. Панок В. Г. Психологічна служба вищого навчального закладу: [організаційно-методичні аспекти]. Київ: Освіта України, 2010. 230 с.

5. Темнова Л. В. Психолого-педагогическое сопровождение процесса подготовки практического психолога в вузе // *Негосударственный вуз: поиски путей повышения качества образования: Сборник научных трудов*. Москва: МОСУ, 2000. С. 101–113.

*Матвійчук Тетяна Владиславівна,
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарної та загальноєкономічної підготовки, керівник психологічної служби Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту*

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ ХКТЕІ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ SOFT-SKILLS

В умовах сучасного суспільства все більше проявляється потреба у підготовці та вихованні професійних кадрів, здатних забезпечити інтереси роботодавців в умовах ринкових відносин, долати професійні кризи та деструкції, досягати ефективності праці. У вирішенні цих завдань професіонал повинен володіти не тільки високою кваліфікацією, але й ауто психологічною компетентністю, високим духовно-моральним потенціалом, позитивною мотивацією професійної діяльності, зрілістю, розвиненою професійною самосвідомістю.

Тема самовдосконалення особистості є важливою в будь-якому віці. Особливо актуальною вона є для студентів фахового коледжу ХКТЕІ, які активно здобувають професійні знання, оволодівають навичками та прагнуть бути потрібними на ринку праці фахівцями.

Від того, як сформується ставлення майбутнього фахівця до себе як особистості та професіонала, до інших людей і до оточуючого світу в цілому, – буде залежати вся його подальша життєва та професійна орієнтація.

Однак, крім здібностей і знань, необхідних для конкретної професії, професіонали практично в будь-якій сфері потребують і певного універсального набору навичок і вмінь. Це, перш за все, так звані soft-skills – невловимі або «м'які» навички, які допомагають нам взаємодіяти та добре ладнати з іншими.

З метою створення передумов для особистісного зростання майбутніх фахівців сервісної економіки, формування позитивної «Я-концепції» та навичок softskills для студентів Хмельницького фахового коледжу ХКТЕІ психологічною службою впроваджена соціально-психологічна тренінгові програма «Пізнай себе».

Соціально-психологічний тренінг (від англ. Training, socialpsychological) – сукупність групових методів формування умінь і навичок самопізнання, спілкування та взаєморозуміння людей в групі. Соціально-психологічний тренінг (СПТ) відносять до інтерактивних методів навчання. На відміну від традиційних форм навчання у тренінгу відбувається активне включення поведінкових моделей і йде взаємообмін досвідом учасників групи

Для визначення основних питань та потреб студентської молоді на шляху до професійної та особистісної успішності програми, було проведено опитування серед студентів фахового коледжу, у якому взяло участь більш як 150 студентів. Проаналізувавши відповіді респондентів, було визначено основну тематику занять з урахуванням побажань майбутніх фахівців щодо формування необхідних навичок.

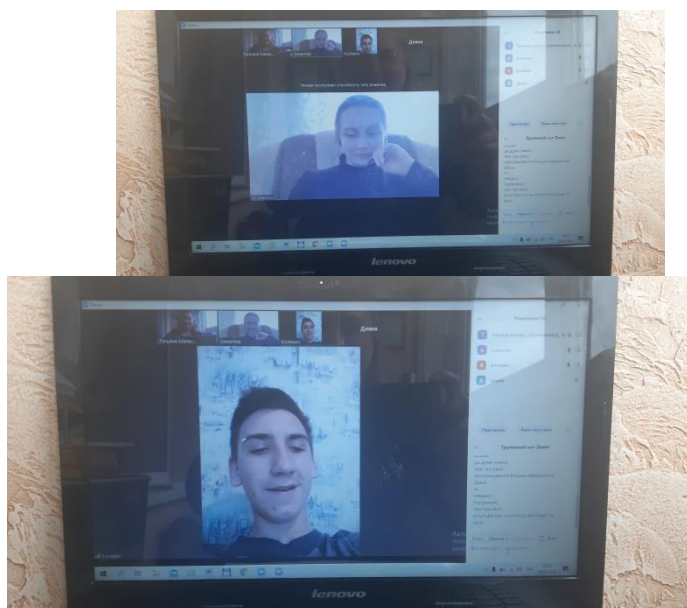
Соціально-психологічна тренінгова програма «Пізнай себе» розрахована на студентів різних спеціальностей і включає 10 занять, які проводяться один раз на тиждень. Під час проведення тренінгових занять

використовується ряд вправ, які сприяють розвитку у студентів інтроспекції, пошукової активності, навичок самоспостереження та рефлексії.

Проводити заняття за програмою «Пізнай себе» психологічна служба розпочала ще до карантину. Але...карантин розпочався, а бажання спілкуватись та брати участь у заняттях не пропало!

Пандемія COVID-19 і пов'язані з нею карантинні обмеження стали серйозним викликом для усіх людей і для студентів, зокрема. Одним із важливих соціальних і психологічних наслідків є стрес і наростання страхів – з одного боку, за життя і здоров'я, а з іншого – за економічне благополуччя. Студенти вперше стикнулись з дистанційним навчанням, також їм важко було адаптуватись до нових умов карантину. У цей час було багато звернень про психологічну підтримку у нових, незвичних та нестабільних умовах. Отже, ми прийняли рішення щодо продовження занять в онлайн-режимі на платформі ZOOM.

Спілкування відбувалось щотижня у період карантину навесні 2020 року і ми з цікавістю ПІЗНАВАЛИ СЕБЕ!!!

На основі проведеного онлайн-опитування після завершення програми занять, ми зробили наступні висновки: участь у запропонованій тренінговій програмі дозволила студентам удосконалити вміння налагоджувати довірливі взаємини з іншими людьми, а саме з однокурсниками, студентами інших

академічних груп та психологом, набути нових знань щодо особливостей поведінки в новій, незвичній ситуації обмеження, розвинути вміння співпереживати іншим, виявити творчі здібності та інтереси, які яскраво було видно під час арт-терапевтичних вправ, а також знизити рівень тривожності та сформувати навички стресостійкості.

*Надвична Тетяна Лонгінівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи, керівник
психологічної служби Західноукраїнського національного університету*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УНІВЕРСИТЕТУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Пандемія COVID-19 стала справжнім викликом для більшості з нас. Останнім часом, так чи інакше, кожен зіштовхнувся із ситуаціями, які вимагали переформатування звичного режиму життя і роботи, організації життєвого простору та пошуку нових можливостей міжособистісної взаємодії. Це все внесло значні корективи у повсякдення та зачепило усі сфери життєдіяльності, але особливо гостро постало там, де значно змінити ритм було просто неможливо. Мовиться насамперед про освітні інституції загалом та вищу школу зокрема. При цьому необхідність швидкої адаптації до нових умов торкнулася абсолютно всіх учасників освітнього процесу. Так, адміністрація і педагоги змушені були в найкоротші терміни коректувати плани та навчальні програми з урахуванням застосування телекомунікаційних технологій та опанувати нові навички з їх використання, шукати нові форми та методи роботи зі студентами, мотивувати їх до праці та контролювати процес навчання в умовах відсутності безпосередньої взаємодії. Студенти також мали переналаштуватися на роботу в онлайн режимі, змінити звичне університетське оточення на домашні умови, навчитися розмежовувати приватний і робочий простір на обмеженій території тощо. Також ця ситуація

і не оминула і представників психологічної служби [4], які змушені були не лише пристосуватися до карантинних умов та змінити формат роботи, а й зіштовхнулися з цілою низкою викликів, яких раніше або зовсім не було у практиці, або вони мали інший характер протікання (невротична тривожність, панічні атаки, депресивні стани, дискримінація і стигматизація інфікованих тощо).

Зазначимо, що річне планування роботи фахівця психологічної служби здійснюється відповідно до затверджених МОН України Циклограм діяльності які, з одного боку, забезпечують виконання необхідних дій для закладів освіти усіх типів, з іншого – дають змогу врахувати специфіку закладу та запити учасників освітнього процесу [1; 3]. Але, в умовах карантинних обмежень та відповідно до епідеміологічної обстановки, яку заведено позначати кольорами, працівники психологічної служби мають вносити відповідні корективи у планування і форми роботи. Так, якщо область чи населений пункт потрапляють у зелену чи жовту зони, графік роботи залишається майже незмінним, але перевага надається індивідуальній формі роботи, а групова обмежується невеликою кількістю осіб та бажано у поза навчальний час. За потреби у невідкладних заходах щодо збереження психічного здоров'я і благополуччя здобувачів освіти, нагальної психологічної допомоги у стабілізації їх психоемоційного стану, особливо у випадках: протидії психологічному насильству та булінгу; порушення депресивного спектра; підвищеного рівня тривожності та агресивності; самоушкоджувальної та суїцидальної поведінки індивідуальні заняття можна проводити в урочний час (за попереднім погодженням з адміністрацією, кураторами груп).

Діяльність психологічної служби в умовах помаранчевої зони передбачає збільшення кількості годин індивідуальної роботи та значне зменшення чи зовсім відмову від групової роботи. Перевага надається онлайн заходам – діагностичним, консультаційним, просвітницьким та профілактичним заняттям. Червона зона ще більш звужує форми та методи

роботи фахівців-психологів, які повністю переходять в безконтактний формат і лише у критичних ситуаціях можуть проходити в очній формі з дотриманням усіх карантинних норм [3].

Грунтовний аналіз форм та технологій роботи фахівців психологічної служби ЗВО з учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання уможливив виокремлення найбільш ефективних серед них, а саме: індивідуальне консультування онлайн (з використанням програм Zoom, Skype, WhatsApp); консультування за принципом «телефон довіри» через електронну пошту та оперативна допомога через соціальні мережі; діагностика через Інтернет з можливістю збору даних на єдиному ресурсі (наприклад, тестування через Google-форми); психологічна просвіта та психопрофілактика шляхом створення цікавого відеоконтенту, прямих ефірів, вебінарів тощо; організація у дистанційній формі груп взаємопідтримки для студентів, викладачів, кураторів та батьків.

Як бачимо, пандемія внесла значні корективи у роботу фахівців психологічної служби ЗВО. З одного боку, вона змусила шукати нові засоби та способи взаємодії зі студентами, викладачами, батьками, адміністрацією, опановувати нові технології та змінювати звичний формат роботи. З іншого – дала зрозуміти важливість та необхідність психологічної підтримки та допомоги у збереженні соціального благополуччя і психічного здоров'я усіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Горленко, В.М., Луценко, Ю.А., Острова, В.Д., Сосновенко, Н.В., & Ткачук, І.І. (2017). *Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби* (В.Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709623/>
2. Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Панок, В.Г. (2020а). Концепція психологічного супроводу освітніх реформ у діяльності психологічної служби. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2 (1). URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-9-1>

4. Панок, В.Г. (2020) Психологічний супровід освіти в умовах пандемії. Вісник НАПН України, 2(2) URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/80>
5. Фурман А., Надвичина Т. (2013) Психологічна служба університету: від моделі до технології *Психологія і суспільство*. № 2. С. 80–104.

*Непрель Ганна Олександрівна,
аспірант кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, практичний психолог
ДВНЗ Київський коледж легкої промисловості*

ВПЛИВ БЛОГІВ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Основні поняття: психологічне благополуччя, блоги, блогери, юнацький вік. Основним завданням статті є підняти проблему впливу на психологічне благополуччя особистості юнацького віку під час перебування на веб форумі у блогерів. Проблема полягає в тому, що юнаки встановлюють стосунки з блогерами засобами веб форуму. Тому вирішення актуальності цієї проблеми вимагає розкриття основних понять статті та визначити перспективу подальшого дослідження.

Досліджуючи питання психологічного благополуччя варто ознайомитись з історією дослідження даного феномену в психологічній науці. До аналізу різних аспектів психологічного благополуччя з часу виникнення інтересу до даного феномену в психології зверталися багато вчених Н. Бредберн розглядав його, як «кореляцію позитивних і негативних афектів та благополуччя» [2], К. Ріфф, як «позитивне функціонування особистості, узагальнила і виділила шість основних складників психологічного благополуччя: автономія, управління навколишнім середовищем, особистісне зростання, позитивні міжособистісні стосунки, самоприйняття, наявність життєвих цілей» [5]; Ю. М. Швалб здійснював пошук функціонального місця феномену благополуччя у структурі життєдіяльності особистості через призму діяльнісного, комунікативного та

середовищного аспектів [8]; Н. О. Макаруч, як здатність самоствердження та реалізації себе у соціумі [7]; основними індикаторами психологічного здоров'я та благополуччя особистості, що складають її ядро, на думку Т. М. Титаренко є «насамперед цілісність, потреба у самореалізації та здатність до саморегуляції» [6]; С. Д. Максименко, розглядаючи психологічне здоров'я та благополуччя особистості зазначає, що вони набувають своєї помітної ролі в системі надання психотерапевтичної допомоги людям. «Першими проявами психологічного нездоров'я є симптоми неадекватності, невизначеності в плані ефективності власних переживань, поведінки. Благополуччя в психологічному здоров'ї особистості може бути порушене домінуванням певних негативних за своєю суттю рис характеру, дефектами в моральній сфері, неправильним вибором ціннісних орієнтацій» [3]. Узагальнюючи поняття феномену психологічного благополуччя в наукових дослідженнях він виступає, як система тих сприятливих умов, які суспільство забезпечує особистості для того, щоб вона жила, функціонувала і прагнула до досконалості.

У зв'язку з тим, що блогерство є інновацією ХХІ століття це не лише люди, це і професія, і здатність заробляти гроші та звичайно метод впливу на учасників. Як повідомляє мережева бібліотека Вікіпедія: блог (англ. blog, від «web log», «мережевий журнал або щоденник подій») – це вебсайт, основний зміст якого – записи, що додаються регулярно, зображення або мультимедіа. Для блогів характерні недовгі записи часової значущості, відсортовані у зворотному хронологічному порядку (останній запис зверху). Відмінності блогу від традиційного щоденника обумовлюються середовищем: блоги, звичайно, публічні й припускають сторонніх читачів, які можуть вступити в публічну полеміку з автором (у відгуках до блог-запису або своїх блогах). Блогерами називають людей, що ведуть блог. Сукупність усіх блогів мережі заведено називати блогосферою [1].

За авторським складом блоги можуть бути особистими, груповими (корпоративними, клубними...) або суспільними (відкритими), за змістом

тематичними або загальними. Ведення блогу надає його автору (блогеру) свободу для творчості та індивідуального саморозкриття, адже блоги не мають обмеження у змісті, формі, обсязі, кількості виставлення публікацій та в часі їх написання, цей процес є некерованим та неврегульованим, та науково недослідженим.

Достатньо активною аудиторією блогів є особистості юнацького віку, розглянемо основні психологічні особливості розвитку. Юнацький вік – надзвичайно складна, суперечлива та визначальна стадія життєвого шляху особистості. Перехід від несамотійного та залежного дитинства до самотійної й відповідальної дорослості торкається усіх аспектів життя, супроводжується внутрішніми та зовнішніми протиріччями. Юність найчастіше розглядається як період кризи самосвідомості, як стадія духовного розвитку, період розширення життєвого простору, формування власної ідентичності, ускладнення та розвиток гнучкості інтелектуальних процесів [4].

Основними напрямками виявлення нової соціальної ситуації розвитку у період юності є такі: переосмислення власної значущості в системі соціальних відносин; пошук сенсу життя як прикінцева фаза становлення особистості, що спричиняє виокремлення проблеми набуття ідентичності та перспектив подальшого розвитку власного «Я»; зорієнтованість на здобуття статусу самотійної дорослої людини; потреба в особистісному та професійному самовизначенні. Важливим чинником соціалізації в юнацькому віці є спілкування з однолітками. Основними сферами, де розгортається соціалізація особистості в юнацькому віці виступають: діяльність, спілкування та самосвідомість. З огляду на те, яким чином сучасні юнаки циркулюють у блогосфері не отримуючи можливості на якісне проходження основного етапу становлення, самоствердження та самореалізації, зокрема у більшості вони є пасивними членами форуму, які лишень втрачають час.

Досліджуючи питання психологічного благополуччя варто ознайомитись з поняттям благополуччя – це система адаптації, яка забезпечується факторами, вони є статичними, це відчуття себе в соціумі, таким чином психологічне благополуччя – це здатність самоствердження та реалізації себе у соціумі, у суспільстві людей. Враховуючи те, що психологічне благополуччя – це здатність людини адаптуватись до оточуючого світу, не втративши своїх особливостей, своєї імунної системи, і чим якісніше людина адаптується, чим якісніше суспільство до якого вона адаптується, тим вище рівень благополуччя. Відповідно кореляція у зворотну сторону, якщо соціальне оточення продукує дезадаптивність, а дезадаптивність руйнує особистість її основні регулятивні форми функціонування, тоді ми говоримо про те, що психологічне благополуччя зруйновано.

Людина функціонує у двох вимірах – вимір внутрішнього світу і вимір зовнішньої його реалізації. В контексті благополуччя людина внутрішньо константна і готова до взаємодії у суспільстві, а суспільство повинно забезпечити можливість, аби людина функціонувала та розвивалась. Чи забезпечує блог можливість розвитку особистості юнацького віку? Проблема впливу блогів на психологічне благополуччя особистості юнацького віку не розкрита ні в теорії, ні в практиці психологічної науки. Перспективою подальшого дослідження є розробка анкети, підбір методики та проведення експерименту.

Список використаних джерел:

1. Блог. Вікіпедія: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%B3>
2. Bradburn N. The structure of psychological well-being, 1969. 320 p.
3. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості: Підручник. Київ: ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
4. Реан А. А. Психология изучения личности: Учебное пособие. СПб., 1999. 208 с.
5. Ryff C.D. The contours of positive human health. Psychological Inquiry. Vol. 9. 1998. P. 1–28.

6. Титаренко Т. М. Щастя, здоров'я, благополуччя: досягнення недосяжного. Ракурси психологічного благополуччя особистості: зб. тез доповідей всеукраїнського наук.-практ. семінару «Ракурси психологічного благополуччя особистості», 9 червня 2017 р., Ніжин. Ред. кол.: Титаренко Т.М. (гол. ред.) та ін. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2017. С. 7–12.
7. «Україна майбутнього» з Іриною Людвик. Ютуб гість д. п. н. Макарчук Н. О. Тема: «Психологічне благополуччя».
8. Швалб Ю. М. монографія: Особистісні детермінанти еколого-орієнтованої життєдіяльності / О. Л. Вернік, О. О. Вовчик-Блакитна, О. В. РудоміноДусятська [та ін.]; за ред. Ю. М. Швалба. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 330 с.

Плаксієнко Ірина Леонідівна,

*кандидат хімічних наук, доцент, керівник психологічної служби
Полтавської державної аграрної академії*

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ВИЩОЇ ШКОЛИ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В ОГАНІЗАЦІЇ ЇЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Психологічна служба вищої школи відносно новий напрям в системі соціально-психологічного забезпечення освітнього процесу в Україні, саме зараз вона інтенсивно розвивається. Так, за статистичними даними на 2020 рік вже більше як в половині з 281 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації функціонує психологічна служба, або практичний психолог, на яких покладається завдання психологічного супроводу навчально-виховної діяльності закладів вищої освіти та підтримка психічного та фізичного здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

Психологічна служба вишів відрізняється певною специфікою діяльності:

- вища школа потребує фахівців, які володіють навичками роботи з різними категоріями учасників освітнього процесу, чий вік варіюється від 17 до 5 років;
- у ЗВО існують певні особливості психолого-педагогічної діяльності, обумовлені цільовою спрямованістю на професіоналізацію молоді;

- студентство є однією з найбільш уразливих категорій населення нашого суспільства; маргінальність статусу (вже не школярі, але ще не дорослі), матеріальна нестабільність, кризовий етап життя впливають на всю життєдіяльність студентів;

- діяльності психологічної служби у ЗВО відбувається велика частка опосередкованого впливу на студентську молодь завдяки співпраці з кураторами студентських груп, викладачами, деканатами, підрозділами навчально-виховної роботи [2].

Найбільш розвинена мережа психологічної служби в обласних та великих містах, так психологічні служби успішно працюють у більшості ЗВО Києва, Харкова, Дніпра, Одеси та Львову. Такий інтенсивний розвиток мережі ПС обумовлений в першу чергу впровадженням Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти в Україні нової системи акредитації вишів та освітніх професійних програм на основі європейського досвіду рейтингування ЗВО за показниками якості навчання і викладання [3]. При проведенні акредитаційних експертиз експерти НАЗЯВО багато уваги приділяють оцінці організації безпечного освітнього середовища для життя та здоров'я здобувачів (включаючи психічне здоров'я), забезпеченню консультативної та соціальної підтримки здобувачів, впровадженню механізмів врегулювання конфліктних ситуацій та забезпечення прав учасників освітнього процесу [1].

Тож у психологічної служба є можливість стати каталізатором процесу підвищення якості українських закладів вищої освіти внаслідок підвищення внутрішньої культури та поліпшення психологічного мікроклімату у колективах закладів вищої освіти України. Психологічною службою вишів вже накопичений значний позитивний досвід в організації профілактичної, корекційної та просвітницької діяльності, в тому числі й в умовах пандемії та карантинних обмежень. Разом з тим, стає очевидним великий спектр невирішених проблем в організації діяльності психологічної служби вишів. Потребує вдосконалення нормативно-правова база щодо унормування

діяльності практичних психологів системи вищої освіти України. В першу чергу, мається на увазі надзвичайно велика кількість студентів (та й співробітників), що припадає на одного практичного психолога, адже кількість студентів у закладі вищої освіти складає від п'яти тис. осіб. Абсолютно нереальною видається робота психолога з такою кількістю студентів. Серед них завжди є здобувачі, які вимагають кропіткої індивідуальної роботи: це першокурсники, які потребують підтримки в процесі соціально-психологічної адаптації; студенти-сироти; студенти з особливими освітніми потребами, дезадаптовані студенти та ін. Недотримання вищими рекомендованих норм за кількістю співробітників служби в співвідношенні до кількості студентів призводить до спотворення самої ідеї психологічного супроводу, бо психолог не може виконувати свої функціональні обов'язки через перевантаження. В таких умовах діяльність психолога обмежується тільки профілактичною та просвітницькою роботою з підвищення психологічної культури учасників освітнього процесу. Вкрай необхідним представляється виділення закладами коштів для введення до штатного розкладу необхідної кількості практичних психологів та належну оплату їх праці.

Вкрай необхідно законодавчо визначити функціонування ПС ЗВО як окремого самостійного структурного підрозділу з підпорядкуванням безпосередньо ректору. В складі підрозділів управління виховною роботою на практичних психологів покладають організаційні, виховні, соціальні завдання, які не входять до його функціональних обов'язків. Належність ПС до складу інших структурних підрозділів та підпорядкування декану відповідного факультету, проректору з виховної роботи часто розмиває професійні кордони практичного психолога, гальмує розвиток власне психологічної практики. У психологів є своя унікальна професійна ніша, яку не може займати інший фахівець, і ця професійна діяльність психолога в цей час вкрай потрібна як студентами, так і співробітниками вишів. Недостатнім є також організаційне, методичне та матеріально-технічне забезпечення

роботи більшості діючих психологічної служби. Для здійснення практичним психологом різних форм професійної діяльності (проведення тренінгів, консультацій, семінарів-практикумів) безумовно потрібне окреме приміщення з відповідним обладнанням.

Асоціація психологів вищої освіти України крім завдань з координації професійної діяльності психологів ставить також за мету об'єднання зусиль психологів вищів для вирішення нагальних проблем, позиціонування своїх пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази, положення про психологічну службу закладів вищої освіти, професійного стандарту практичного психолога ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Квіт С. Нова система акредитації: що чекає на українські університети? Дзеркало Тижня, 16 серпня 2019 р. URL: <https://dt.ua/EDUCATION/nova-sistema-akreditaciyi-320848.html>
2. Плаксієнко І. Л., Шупта І.М., Кочерга А.А. Окремі аспекти організації психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищій школі. Науковий вісник НУБіП України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія». К.:ВЦ НУБіП України. 2014. Вип.199, Ч.2. С.233-239.
3. Стратегія Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р. URL: <https://naqa.gov.ua/місія-та-стратегія-агентства/>

Поночков Данило Олексійович,
здобувач 3 курсу факультету права та психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Єхалова Людмила Василівна,
науковий керівник: викладач факультету права та безпеки ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВІВ ВСТУПУ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Рано чи пізно на життєвому шляху кожної людини постає питання вибору. Вибір майбутньої професії для сучасного абітурієнта є актуальною

проблемою. Багато факторів на цей вибір впливає: у вигляді зовнішніх та внутрішніх чинників.

З метою визначення мотивів вступу на психологічний факультет, було проведено дослідження.

Актуальність дослідження робити визначається особливостями трансформації сучасного суспільства, що передує змінам в кон'юнктури мотивації абітурієнтів в процесі вибору факультету для подальшого навчання в університеті. Також актуальність дослідження виражається у необхідності аналізу сучасних тенденцій формування чинників мотивації, з метою подальшого вдосконалення системи психологічної освіти.

Метою дослідження є комплексний та детальний аналіз особливостей формування та подальшого розвитку мотиваційних характеристик абітурієнтів в процесі вибору університету та факультету для подальшого навчання;

Об'єктом дослідження є процес формування мотивації та реалізації мотиваційних чинників у абітурієнтів, що планують вступати на психологічний факультет.

Предметом дослідження є мотивація абітурієнтів.

Гіпотеза: Мотиви вибору професії виникають під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, які впливають на вибір абітурієнта.

В психологічній науці під мотивацією розуміють процес, що спрямовує людину до діяльності. В основу сфери мотивації входять потреби, тобто динамічно-активні стани особистості. Вони виражаються в залежності від певних умов та спрямовують особистість до діяльності, щоб цю саму залежність зняти. Проявом, що опосередковується мотиваційним процесом є потреба. Потреба – це людині чогось не вистачає, а мотив в цьому питанні допомагає вирішити, як цю потребу задовольнити та чи є вона важливою для людини. Ми вважаємо, що мотивами можуть бути лише усвідомлені потреби та якщо цю потребу можливо задовольнити діяльністю. Потреби можуть як співіснувати, так і суперечити одна одній.

Мотивація – це процес спрямованості людини до задоволення своїх потреб. У своєму формуванні вона проходить чотири важливих етапи:

1. Усвідомлення людиною потреби.
2. Внутрішнє прийняття потреби – створення мотиву.
3. Реалізація вже усвідомленої потреби.
4. Перехід до складу особистості людини, після закріплення мотиву.

На жаль в психологічній науці мотиваційна сфера є і залишається мало вивченою, але ми не можемо сказати, що цю тему не вивчали взагалі. Ще з давніх часів людям було цікавим питання людської поведінки, що спонукала її до дії.

Так, Ч. Дарвін показав, що людина та тварина мають спільні форми поведінки, прояв емоціональної сфери, потреб, а також інстинктів. Під впливом відкриттів Ч. Дарвіна в психологічній науці набуло розвитку вивчення розумних форм людської поведінки (В. Келер, Е. Торндайк) та інстинктивні прояви (З. Фройд, У. Мак-Дауголл, І. Павлов) [3, с. 49].

Під теорією інстинктів мається на увазі приписування людині як мотиваційної сфери, такі ж самі органічні потреби, що має і тварина, включаючи інстинкти. Це одна з перших теорій, що була висунута З. Фройдом та У. Мак-Дауголлом [1, с. 15].

Гештальтистська психологічна школа розглядала поняття мотиву як щось самостійне. К. Левіном була створена експериментальна методика вивчення людських мотивів. Він пояснював поведінку, виходячи з відносин між людиною та зовнішнім світом за певний часовий проміжок [2, с. 91].

До середини ХХ століття в мотиваційній психології було виділено та продовжують виділятися теорії виникнення мотивів. Вони мають як переваги, так і недоліки. Загальним недоліком їх є те, якщо розглядати кожен з них окремо, то кожна з них може відповісти лише на частину питань пов'язаних з мотивацією [4, с. 68].

Дослідження. Нами було протестовано 20 досліджуваних, серед них: 11 дівчат та 9 хлопців. Вік від 18 до 20 років. Всі вони є студентами

факультету психології. Дослідження проводилося у Вищому навчальному приватному закладі «Дніпровський гуманітарний університет».

Для вивчення мотивації студентів були використанні такі методики:

1. Тест гумористичних фраз: визначення домінуючої мотивації особистості (О. Г. Шмельов, В. С. Бабіна).

2. Опитувальник для оцінки мотивації досягнення успіхів. (А. Мехрабін; модифікація М. Ш. Магомед-Емінова).

1. Результати за методикою: «Тест гумористичних фраз: визначення домінуючої мотивації особистості» (О. Г. Шмельов, В. С. Бабіна).

Категорія «Кар'єра» викликає занепокоєння у 35% випробуваних;

Категорія «Мода» – 5% випробуваних;

Категорія «Гроші» – 15% випробуваних;

Категорія «Соціальні негаразди» 10% – випробуваних;

Категорія «Сімейні негаразди» – 15% випробуваних;

Категорія «Взаємини статей» – 15% випробуваних;

Категорія «Згубні пристрасті» (пияцтво) – 5% випробуваних;

Категорії «Бездарність в мистецтві» та «Людська дурість» не викликають занепокоєння у респондентів.

Результати методики «Тесту гумористичних фраз: визначення домінуючої мотивації особистості»

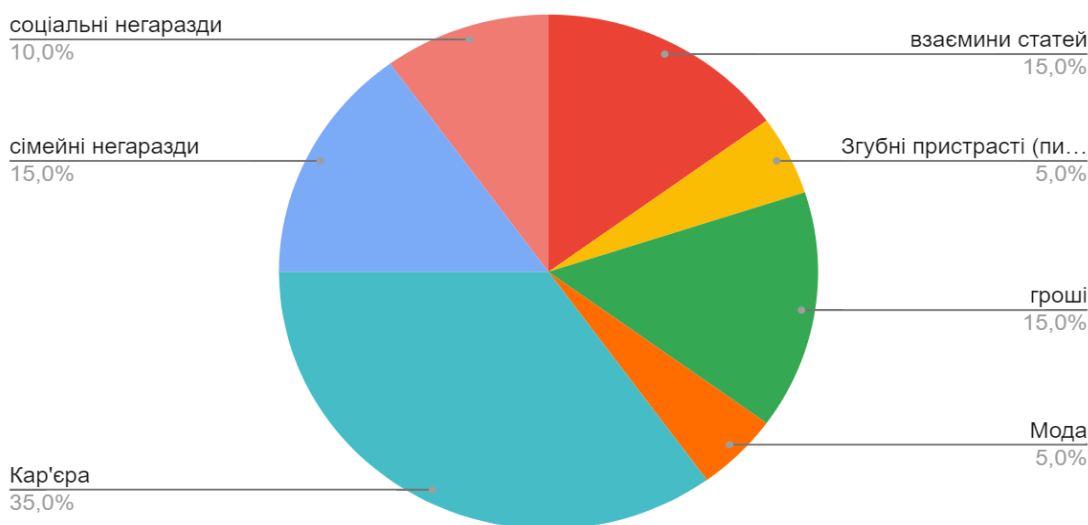

Рисунок 1 – Результати дослідження за методикою «Тест гумористичних фраз» (ТГФ)

Ми можемо зробити висновки спираючись на результат методики, що більшість чоловіків та жінок мають мотивацію на кар'єру, а саме, що вони хочуть здобути знання, досвід та піднятися дуже високо по кар'єрній сходинці.

2. Результат за методикою: опитувальник для оцінки мотивації досягнення успіхів (А. Мехрабін; модифікація М. Ш. Магомед-Емінова).

На діаграмі ми можемо бачити, що 60% випробуваних прагнуть уникати невдач, а 40% інших випробуваних прагнуть до успіху. Тобто велика частина випробуваних не бажають ризикувати, вони почувають себе комфортно в умовах, коли все іде монотонно. Інша частина випробуваних у кількості 40 %, навпаки, обирає ризикувати. Завдяки цій стратегії вони можуть отримати більший результат, відповідно, домогтися більшого успіху.

Результати дослідження за опитувальником для оцінки мотивації досягнення успіхів.

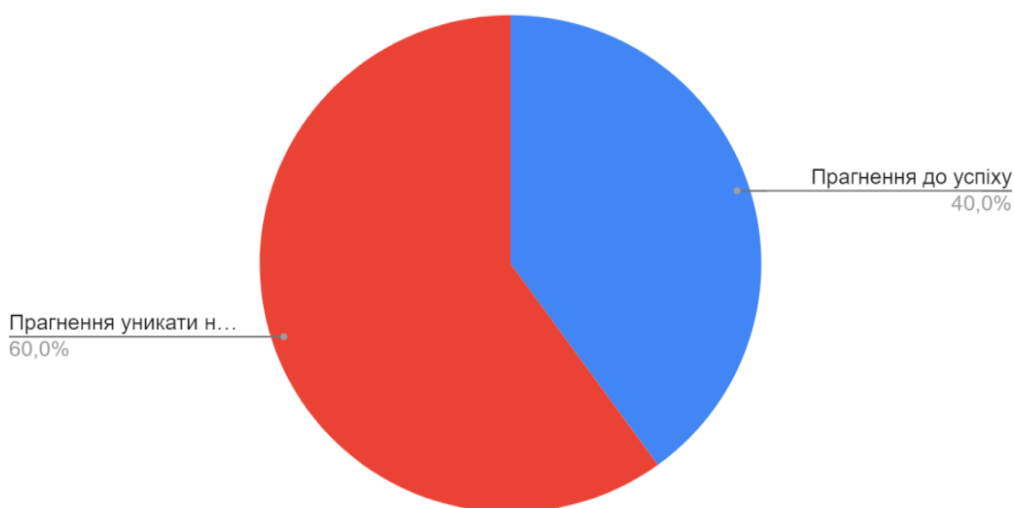

Рисунок 2 – Тест-опитувальник мотивації досягнення успіхів

Виходячи із зазначених вище результатів, ми можемо припустити, що чим дорослішою є людина, тим більше у неї відстежується мотивація уникнення невдач.

Отже, на нашу думку, кожна людина має свої мотиви вступу до вишу, зокрема, на психологічний факультет. А саме, один із мотивів є бажання допомогти людям знайти душевний спокій та рівновагу, простіше пережити емоційні травми, стрес. Другий мотив – бажання знаходитися в колі однодумців студентів, розвиватися і вдосконалюватися як спеціаліста. Не останню роль відіграє і можливість працювати в соціальній галузі або системі освіти, силових структурах, лікарні чи в виробничих організаціях.

Список використаних джерел:

1. Бар Р., Таг Д. От преподавания к учению: новая парадигма высшего образования // Социология в аудитории: искусство преподавания. – Харьков, 2003. С. 14–39.
2. Гилюн А. В., Легеза С. В. Студент перед лицом жизненных вызовов: мотивации поступления в вуз и перспективы выбора профессии // Европейський освітній простір: стан, проблеми, перспективи. Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2010. 148 с.
3. Зайцева І. В. Мотивація учіння студентів / За ред. Лузана П.Г. Ірпінь, 2000. 212 с.
4. Занюк С. С. Психологія мотивації: Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 241 с.
5. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи. Київ: Просвіта, 2004. 113 с.

Приснякова Людмила Макаровна,

кандидат психологических наук, доцент ВУЧУ «Днепропетровский гуманитарный университет»

ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

XXI век – столетие образования, знаний. Лидирующими нациями в XXI ст. будут те, которые создадут наиболее эффективную систему средних и высших школ, чтобы максимально развить интеллектуальный и духовный потенциал молодежи, обеспечить рост качества человеческого капитала.

Поэтому при планировании нашего образования необходимо учитывать следующие общемировые тенденции:

- Глобализация политики и экономики.

- Информатизация общества и производства.
- Рост темпов изменений жизни во всех сферах.
- Ограниченность технологической деятельности человека.
- Рост качества образования, его научно-технологическую и информационную независимость.

- Образование, упреждающее вызовы жизни.
- Постоянное повышение качества занятости населения.
- Смена образовательной парадигмы: от «системы, ориентированной на преподавателя» к «системе, ориентированной на студента» в процессе его самостоятельного обучения.

- Концептуальное усовершенствование образования и профессиональной подготовки специалистов в направлении ориентации на активизацию человеческого капитала, на концепцию гармонического развития человека как субъекта деятельности и товара на рынке труда и учета различий в психофизиологических и интеллектуальных возможностях разных людей.

1. Качество образования обеспечивается:

- Подготовкой выпускников, отвечающим потребностям рынка, общества, государства в целом соответственно стандартам и нормам Европейского пространства высшего образования (ЕПВО).

- Анализом успехов выпускников университетов, базирующемся не на продолжительности или содержании обучения, а на знаниях, умениях и навыках, которыми овладели выпускники.

- Введением рейтинговой системы оценки научной деятельности преподавателей вузов; повышением квалификации преподавателей; внедрением системы учета цитирования работ ученых.

- Усовершенствованием учебного процесса, образовательных технологий, созданием виртуальных учебников.

- Уровнем образования, необходимым для умения пользоваться высокотехнологическими, интеллектуальными технологиями.

2. Совершенствование партнерских **связей с производством и наукой, интеграция образования и науки**, снятие искусственных барьеров между обучением и профессиональной деятельностью. Разработка принципов формирования госзаказа на специалистов с учетом рыночного спроса различных их уровней, содействие трудоустройству выпускников с бакалаврскими квалификациями. Эффективная связь высшей школы с рынком труда.

3. Внедрение системы **дистанционного обучения** и постоянного сопровождения всех выпускников в их самообразовании. Создание гибких программ интеллектуального прорыва – повышения интеллектуального потенциала общества, качества человеческого капитала за счет внедрения парадигмы **«учиться всю жизнь»**; постоянная переподготовка специалистов с высшим образованием.

4. Переход от существующей двухуровневой системы высшего образования к трёхуровневой европейской – бакалавр, магистр, степень доктора философии.

5. Воспитание **высоких моральных качеств** у выпускников: «Жить в гармонии с окружающим миром, в гармонии один с одним, в гармонии с собой».

6. Внедрение нового этапа образования – **электронного обучения** – e-learning, основанного на создании виртуальных сред, которые помогают реализации коллективных и индивидуальных траекторий обучения, способствуют междисциплинарным связям и проективной деятельности обучаемых, позволяют вести занятия в режимах интерактивного и дистанционного обучения, поддерживать различные формы сетевого взаимодействия путем объединения вычислительных ресурсов нескольких вузов.

7. Создание механизмов реализации содержательной и организационной **преемственности между уровнями и ступенями образования.**

8. Развитие современных форм ученического, студенческого **самоуправления** как особой формы деятельности, направленной на решение важных вопросов жизнедеятельности учащейся молодежи,

9. Способствование **интеграции** высшего и среднего профессионального образования в Европейское образовательное пространство.

Сейчас **главные вызовы для Украины** – грядущие массовые техногенные катастрофы, потеря интеллектуальной и энергетической независимости, падение престижа нации как интеллектуальной и высокоморальной. Предотвратить надвигающиеся опасности можно только громадным финансированием науки, техники и образования или резкой сменой направления развития – **прорывом** от индустриальной цивилизации с обществом потребления **через существующую информационную цивилизацию к интеллектуальной с обществом развития способностей.** Так как первичным продуктом интеллектуальной цивилизации являются знания, ключевыми технологиями – образовательные и информационные, а первичным продуктом – умения использовать знания, то мы должны формировать уже сейчас **как приоритет существования – индивидуальное развитие творческих способностей.**

*Сахарова Катерина Олександрівна,
Доктор філософії, викладач кафедри психології ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

ДОСВІД РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ М.ДНІПРО

Основа реформи системи вищої освіти в сучасній Україні є

усвідомлення того, що саме у закладах вищої освіти сконцентровано інтелектуальний, творчий потенціал нації. Це потребує модернізації функціонування психологічної служби закладів вищої освіти. Наказом Міністерства освіти та науки України від 22 травня 2018 р. № 509, відповідно до статті 76 Закону України «Про освіту», Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, з метою організації діяльності психологічної служби та соціально-педагогічного патронажу у системі освіти України затверджено Положення про психологічну службу у системі освіти України [7], у якому зазначено, що метою діяльності психологічної служби є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

Аналіз та оцінка існуючих організаційних моделей психологічних служб в закладах вищої освіти України, зокрема, на прикладі м. Дніпро, дозволяють констатувати наявність позитивного досвіду, виокремити наявні проблеми та визначити перспективи подальшого розвитку [2].

Так, психологічна служба Дніпровського національного університету ім. О. Гончара була створена на базі Центру гуманітарних проблем освіти університету за наказом ректора № 1037 від 26 червня 1992 р. відповідно до статті № 21 Закону України «Про освіту» № 1060-XI від 23.05.91, введеного в дію постановою Верховної ради України № 1144-XI від 04.06.91.

Зміна підпорядкованості Психологічної служби, а саме передача із Центру гуманітарних проблем освіти до складу факультету психології та спеціальної освіти відбулася за наказом ректора № 789 від 30 жовтня 2007 р. Але вона залишається університетською структурою і надає психологічні послуги всім студентам та працівникам ДНУ ім. О. Гончара.

Психологічна служба ДНУ ім. О. Гончара у своїй діяльності керується Конституцією України (254 к/96-ВР), Законами України «Про освіту» (1060-

12), «Про вищу освіту» (2984-14), наказом Міністерства освіти і науки № 2148 від 30.12.09 «Про покращення соціально-педагогічного і психологічного супроводу навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації», Типовим Положенням про психологічну службу ВНЗ III-IV рівнів акредитації та Положенням про психологічну службу ДНУ ім. О. Гончара від 11.05.2011 року, Етичним кодексом практичного психолога [9]. В структурі служби працює 4 осіб.

Соціально-психологічна служба НТУ «Дніпровська політехніка», створена у 2008 році, працює на підставі відповідного положення та статуту Університету. Соціально-психологічна служба НТУ «Дніпровська політехніка» є структурним підрозділом кафедри філософії і педагогіки та підпорядковується ректору університету [6]. Підкреслимо, що в цьому ЗВО працює 1 психолог при загальній кількості здобувачів вищої освіти 6972 осіб.

Сучасна психологічна служба ЗВО – це кардинально нова служба. Нова психологічна служба ЗВО – це інтегрована система, яка повинна об'єднувати в собі основні структурні складові: психологічну діагностику (індивідуальну і групову), консультування, психологічну профілактику, пропаганду психологічних знань, соціально-психологічну адаптацію студентів у навчально-професійній діяльності, підвищення рівня їх духовного розвитку та психологічної культури, тренінгові заняття, семінари, конференції тощо [10].

Особливо нагальною постає проблема створення психологічних служб у технічних ЗВО, особливо в тих, де немає кафедри психології. Проте у студентів цих закладів такі ж самі проблеми, як і у студентів гуманітарного профілю. До того, можливо, саме в технічних ЗВО психологічна служба найпотрібніша, оскільки якщо студент-гуманітарій в умовах її відсутності може звернутися по консультацію до психолога-викладача, то студенти технічних ЗВО цього позбавлені.

Проте заклади вищої освіти технічного профілю м. Дніпро ігнорують цю вимогу часу. У Дніпровському національному університеті залізничного

транспорту, Українському державному хіміко-технологічному університеті, Придніпровській державній академії будівництва та архітектури, Національній металургійній академії України, навіть **Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту** психологічної служби немає.

У Дніпровському державному медичному університеті психологічної служби немає, натомість є лабораторія психофізіологічного розвантаження [4].

В Університеті митної справи та фінансів (Академії митної служби України) протягом 1999–2017 р. діяла психологічна служба, яка спочатку була реорганізована у Центр моніторингу, а у 2019 р. ліквідована.

В Університеті імені Альфреда Нобеля психологічної служби немає, натомість ситами випускників створено психологічний клуб [8].

Проте в місті є і позитивний досвід. У Дніпровському гуманітарному університеті на факультеті права та психології створено «Психологічний центр», основною метою діяльності якого є проведення психологічних тренінгів, гуртків та консультацій для студентів, майстер-класів з підготовки фахівців-психологів, круглих столів з актуальних проблем психології тощо. Психологічний центр ДГУ плідно співпрацює з Центром формування та розвитку особистості м. Дніпро в межах договору про сумісну діяльність за такими напрямками: організація навчально-виробничої практики для студентів; робота гуртків; вдосконалення навчально-методичних програм; проведення конференцій, семінарів, тренінгів. Результатом сумісної діяльності є науково-обґрунтована програма творчого розвитку дітей 1-13 років «Світлячок», за якою працюють 6 дитячих центрів нашого міста [3].

Ми підтримуємо думку, що метою діяльності психологічної служби у ЗВО є: психологічна допомога здобувачу вищої освіти на різних етапах його професійного становлення, психологічний супровід у вирішенні нормативних та ненормативних криз; психопрофілактика хімічної, ігрової, віртуальної залежностей; психологічна допомога викладацькому складу та

психологічний супровід творчої діяльності науковця, активізація наукового потенціалу; надання практичних навичок майбутньої професійної діяльності студентам-психологам через їх активне залучення до співпраці зі спеціалістами та викладачами, які входять до психологічної служби ЗВО [2; 9].

Також вважаємо за необхідне звернути увагу на допомогу викладачам у роботі зі здобувачами вищої освіти з особливими потребами. Окрім того, важливим аспектом діяльності психологічної служби повинна стати співпраця з керівниками навчально-виховного процесу (кураторами груп, деканами факультетів) [5].

Особливу увагу необхідно приділити штату працівників психологічної служби. Зрозуміло, що якщо на 6000 здобувачів вищої освіти працює лише 1 психолог, заробітна плата якого не досягає розміру прожиткового мінімуму, то зрозуміло, що організувати роботу за декларованими напрямками й у потрібних напрямках буде не можливо – демотивована людина не в змозі мотивувати та надихати інших, а відтак, психологічна служба матиме декоративний характер.

Для вирішення цього питання, пропонуємо залучати до практичної роботи кращих студентів старших курсів психологічного факультету. Для цього, починаючи з 3-го курсу, потрібно проводити професійну орієнтацію студентів, з метою поглиблення професіоналізму студентів, набуття ними практичних навичок. Отже, професійна практика кращих студентів (певна кількість годин) може проходити у психологічній службі. Це забезпечить надання практичних навичок майбутньої професійної діяльності студентам-психологам через їх активне залучення до співпраці зі спеціалістами та викладачами, які входять до психологічної служби ЗВО, та одночасно створить додаткові ресурси психологічній службі. Окрім того, до психологічної служби можна залучити аспірантів та кращих студентів-випускників на волонтерських засадах. Викладачі, які мають досвід практичної роботи, зможуть працювати у психологічній службі, і за

можливості цю діяльність враховуватимуть до їхнього робочого навантаження.

Реальні можливості психологічної служби ЗВО досить значні та можуть вважатися інноваційними в модернізації системи вищої освіти України, а реалізація їх має відбуватися в контексті історичних, державних, соціальних завдань та актуальних проблем професійної вищої освіти [10].

Список використаних джерел:

1. Євдокимова І. А. Соціально-психологічна служба університету: соціологічний аналіз ставлення та потреб потенційних споживачів. URL: http://www.sociology.kharkov.ua/socioprostir/files/magazine/2_2011/4_3_1.pdf
2. Гасюк М. Б., Гринів О. М. Модель психологічної служби вищого навчального закладу. Психологічні перспективи. Вип.20. 2012. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Psis_2013_2_9.pdf
3. Дніпровський гуманітарний університет. URL: <https://dgu.edu.ua/pro-universitet/zagalna-dovidka/>
4. Дніпровський державний медичний університет. Організаційна структура. URL: <https://www.dmu.edu.ua/ua/about/orhanizatsiina-struktura>
5. Науково-методичні засади діяльності психологічної служби: [навч.-метод. посіб.]. в 2 т. за ред. В. Г. Панка, І. І. Цушка. Київ. Ніка-Центр. 2005. 232 с.
6. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». URL: <https://www.nmu.org.ua/ua/>
7. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ МОН України від 22 травня 2018 р. № 509. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-psihologichnu-sluzhbu-u-sistemi-osviti-ukrayini>
8. Психологічний клуб. Університет імені Альфреда Нобеля. URL: <https://duan.edu.ua/component/search/?searchword=all&Itemid=502>
9. Психологічна служба Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара. URL: <http://www.dnu.dp.ua/view/socpsih>
10. Шкарлет С.М., Горшунова І.В. Інноваційний розвиток освітнього простору у вищих навчальних закладах. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=270>

*Складановська Марина Григорівна,
Доктор філософії, керівник психологічної служби, Придніпровська державна
академія будівництва та архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ У ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Цінність особистості, її інтереси – це домінуючі пріоритети сучасної освіти, її організації, змісту, інноваційних пошуків. Найважливішими стають уміння та потреби набуття нових знань, самостійної пізнавальної діяльності, здатність аналізувати нестандартну ситуацію і на основі цього аналізу і набутих знань приймати обґрунтовані рішення з командою професіоналів. І брати на себе відповідальність за наслідки цих рішень. Отже, зростає і значення психологічної роботи в сучасних закладах вищої освіти, роль психології як науки у визначенні змісту й методики навчання, формування особистості, опанування необхідних компетенцій і роль психологічних служб у вишах.

Поговоримо про роботу психологічних служб у ЗВО технічного напрямку, які не мають спеціалізованих кафедр психології. Найчастіше головним змістом роботи психологічної служби є індивідуальна консультативна, діагностична та корекційна робота психолога з тими студентами, що звернулися до служби. Але виникають наступні проблеми.

Хто саме звертається до психологічної служби? Особливості юнацького віку передбачають критичне ставлення до порад дорослих, викладачів. Отже, звернутися до незнайомого психолога студента може підштовхнути досвід спілкування з психологом у школі, або відгуки інших студентів, або серйозна проблема, з якої йому ніхто з близьких людей не може допомогти. «Профілактичне» відвідування психолога для знайомства з ним і з методами спільної роботи зустрічається не часто.

Якщо в середніх школах, коледжах існують так звані «години психолога» або психологія як урок для всіх, то для студентів сучасних вишів

негуманітарного профілю психологія існує тільки як навчальна дисципліна за вибором з довгого списку інших гуманітарних дисциплін. Отже, найчастіше студент не готовий сприймати психологію як науку «саме про нього», про його внутрішній світ, науку, що допомагає розв'язувати багато особистих проблем.

У технічних вишах кількість годин на вивчення психології скорочується, отже дуже часто ці частини курсу викладають не професіонали, а викладачі інших гуманітарних дисциплін. Викладання стає академічним і не мотивує до продовження вивчення психології, її практичного застосування, самоосвіти. Як можна донести до студента, не знайомого з психологом, можливість довірити йому особисті, навіть інтимні проблеми?

Отже, виникає завдання психологічної просвіти для всіх студентів, не залежно від того, вивчає він дисципліну «Психологія» або ні. Вважаю, що це – найперша, найважливіша задача для психологічних служб негуманітарних вишів. Також вкрай актуальною є психологічна просвіта для викладачів, співробітників ЗВО. Зрозуміло, що форми й методи цієї роботи для студентів і викладачів мають бути різними.

В період дистанційного навчання у нашій академії ми запроваджуємо такі формати роботи:

- «Поради психолога» в офіційній спільності у Viber як відповідь на найчастіші питання дистанційних консультацій.
- Проблемні статті, пов'язані з психологічними аспектами викладацької діяльності, особистісного зростання, педагогічного спілкування на сайті академії.
- Створено окремий чат для взаємодії психологічної служби з кураторами груп.
- Через старост і кураторів я регулярно пересилаю інформацію як про роботу нашої служби, так і публікації про найчастіші проблемні питання студентів, поради, корисну інформацію.

Але, як нещодавно казав В. Г. Панок, не можна перетворювати психологічну службу вишу на «психологічну амбулаторію». Адже основна задача психологів у закладах вищої освіти – психологічний супровід навчального процесу. У нас в академії, за підтримки ректора, проректора та завідувача кафедри філософії, було проведено цикл занять «Психологічні аспекти якості вищої освіти», які проводилися як off-, так і on-line (в період карантину). Було підготовлено і проведено семінари-тренінги вдосконалення когнітивних компетенцій для студентів молодших курсів, а також розвитку креативності. А для викладачів академії та вчителів підшефної школи – семінари тренінги протидії емоційного вигорання педагогів.

Задачі, розв'язок яких потребує психологічної компетентності, виникають у тій чи іншій формі в усіх сферах життєдіяльності людини. Це визначається зростанням людського чинника у результатах розвитку сучасного суспільства. Розуміння цієї тенденції суспільного розвитку суперечить практиці скорочення годин на вивчення психології (або її виключення з навчального плану), її сучасних галузей, питань, пов'язаних як з розвитком особистості, так і з майбутнім фахом студента.

Формування (або підвищення) професійно-психологічної, комунікативної компетентності майбутнього фахівця, його мотивації й здатності до саморозвитку, подальшої самоосвіти стають невідкладним завданням професійної вищої освіти.

На мій погляд, МОН України, НАЗЯВО мають наголошувати ЗВО на необхідності включення психологічних дисциплін у навчальні плани всіх напрямків, їх практичне застосування у навчальному процесі, на необхідності мати професійних психологів для викладання психологічних дисциплін і для роботи психологічних служб.

Список використаних джерел:

1. Панок В.Г. До побудови моделі сучасної психологічної служби системи освіти. URL: <https://orcid.org/0000-0003-1421-0554>.

2. Складановська М.Г. Інноваційне навчання: активізація пізнавальної діяльності студентів: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Дніпро: ПДАБА, 2016. 108 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

До збірки додаються презентації:

Бойчук О. С., Косенко І. В. Психологічні особливості адаптації до навчального процесу першокурсників університету в умовах пандемії

<https://dgu.edu.ua/files/images/pages/other/mnpz/boychyk.pptx>

Колісник Л. О. Особливості попиту молоді на послуги практичного психолога

<https://dgu.edu.ua/files/images/pages/other/mnpz/kolisnik.pptx>

Москальова А. С. Специфіка діяльності Центру психологічного консультування «ДІАЛОГ» в умовах післядипломної освіти

<https://dgu.edu.ua/files/images/pages/other/mnpz/circletab.pptx>

Опанасенко Л. А. Профорієнтаційна діяльність психологічної служби ЗВО: засади системної діяльності

<https://dgu.edu.ua/files/images/pages/other/mnpz/Opanasenko.pptx>

Поліщук О. Ю. Вплив крос-форматних форм навчання на особистісний та професійний розвиток студентів (досвід проведення психологічного інтенсиву медико-психологічного центру Буковинського державного медичного університету)

<https://dgu.edu.ua/files/images/pages/other/mnpz/Polishchuk.pptx>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Байдик Віта Володимирівна – старший науковий співробітник, старший викладач Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи НАПН України, кандидат психологічних наук

Бойчук Олена Сергіївна – старший викладач кафедри педагогіки та психології Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Центр соціальної адаптації та психологічної допомоги

Гарець Надія Олексіївна – старший викладач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Єхалова Людмила Василівна – викладач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», практичний психолог

Кальченко Анастасія Анатоліївна – здобувач 3 курсу факультету права та психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Коваленко Тетяна Юріївна – професор кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», кандидат медичних наук, доктор наук з державного управління

Колісник Людмила Олексіївна – психолог Сумського державного університету, кандидат психологічних наук

Корсунська Вікторія Валентинівна – старший викладач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», практичний психолог

Косенко Ірина В'ячеславівна – здобувач 4 курсу Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Лазаренко Вікторія Іванівна – доцент Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат соціальних наук

Матвійчук Тетяна Владиславівна – керівник психологічної служби Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту, кандидат психологічних наук, доцент

Милокост Ольга Василівна – соціальний педагог Державного вищого навчального закладу «Київський коледж легкої промисловості»

Москальова Алла Степанівна – професор кафедри психології управління Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», кандидат психологічних наук, доцент

Надвинична Тетяна Лонгінівна – керівник психологічної служби Західноукраїнського національного університету, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи

Непрель Ганна Олександрівна – психолог Державного вищого навчального закладу «Київський коледж легкої промисловості», аспірант

Овсієнко Юлія Іванівна – соціальний педагог психологічної служби Полтавської державної аграрної академії, кандидат педагогічних наук

Опанасенко Людмила Анатоліївна – керівник психологічної служби Чорноморського національного університету імені Петра Могили, кандидат психологічних наук

Охотник Ярослава Станіславівна – здобувач 3 курсу факультету права та психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Плаксієнко Ірина Леонідівна – керівник психологічної служби Полтавської державної аграрної академії, кандидат хімічних наук, Doctor of Philosophy, PhD, доцент

Поліщук Дарина Олександрівна – здобувач 3 курсу факультету права та психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Поліщук Олександр Юрійович – доцент кафедри внутрішньої медицини, фізичної реабілітації та спортивної медицини, керівник медико-психологічного центру Буковинського державного медичного університету, кандидат медичних наук

Поночков Данило Олексійович – здобувач 3 курсу факультету права та психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Пріснякова Людмила Макарівна – завідувач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», кандидат психологічних наук, доцент

Прокоф'єва Олеся Олексіївна – доцент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат психологічних наук (м. Мелітополь)
«Психологічне консультування здобувачів, які мають дітей»

Радчук Валентина Миколаївна – завідувач кафедри практичної психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидат психологічних наук, доцент (м. Чернівці)
«Актуальні напрямки психологічних досліджень у ЗВО»

Сахарова Катерина Олександрівна – викладач кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»
Doctor of Philosophy, PhD

Складановська Марина Григорівна – керівник психологічної служби Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, Doctor of Philosophy, PhD

Спіріна Ірина Дмитрівна – професор кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», доктор медичних наук, професор

Тішкіна Наталія Миколаївна – доцент кафедри психології Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет», кандидат ветеринарних наук, доцент

Фаузі Єлизавета Сергіївна – доцент кафедри загальної медицини з курсом фізичної терапії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат медичних наук (м. Дніпро)

Шевченко Світлана Віталіївна – доцент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат психологічних наук

